

Akram Borhan flydde till Sverige när han var femton år, nu arbetar han själv med ensamkommande flyktingbarn. Ablahad Afram är företagaren som skapar nya arbetstillfällen även för infödda svenskar. Och Elena Luchko har kämpat hårt för att få ett arbete som ingenjör trots att hon har ett nytt språk och ett nytt hemland.

”De kallar oss invandrare” innehåller tio personliga intervjuer med människor som gått igenom både framgångar och motgångar, men i slutändan lyckats. Tanken är att lyfta fram några av de vardagshjältar som med mycket talang och stark drivkraft etablerat sig i det svenska samhället.

Mångfald är redan en självklar del av Stockholms län och mångfalden behövs om vi ska kunna öka tillväxten och behålla vår välfärd. De nyanlända kommer till Sverige med både kunskap och kreativitet – slösa inte bort den kompetensen.

Tema Nyanlända är ett regionalt projekt inom området nyanländas etablering. Projektet finansieras av Europeiska Socialfonden (ESF) och Europeiska Flyktingfonden (ERF) och pågår mellan 2008-09-01 – 2011-06-30.
www.temanyanlanda.se

DE KALLAR OSS INVANDRARE

DE KALLAR OSS INVANDRARE

Tema Nyanlända drivs och finansieras av:

Länsstyrelsen i Stockholms län,
Europeiska Socialfonden (ESF) och Europeiska Flyktingfonden (ERF),
Kommunförbundet Stockholms Län (KSL), Stockholms läns landsting (SLL)
och Täby Kommun.

Text: Anette Emanuelsson/ Global Reporting (Kapitel 5, 6, 8)
Agneta Larsson/ Global Reporting (Kapitel 1, 2, 3, 7, 9)
Maria Thulin Kindblom (Kapitel 4, 10)

Form: Johan Resele/ Global Reporting
Tryck: Scandbook 2011

Förord

Mångfald är redan en självklar del av Stockholms län och mångfalden behövs om vi ska kunna öka tillväxten och behålla vår välfärd. Den demografiska utvecklingen är tydlig: utan invandring kommer vår befolkning att minska, utan invandring kommer vi att få brist på arbetskraft.

Ändå har vi så svårt för att ta till vara alla nyanländas resurser och erfarenheter. Samtidigt som flera företag söker arbetstagare med rätt kompetens vet vi att många nyanlända inte får arbeten som motsvarar deras utbildningsnivå. De invandrare som kom hit 2008 hade med sig utbildningar värda 30 miljarder kronor, utbildningar som vi i Sverige oftast inte förmår dra nytta av.

Det krävs mycket talang och en stark drivkraft för att ta sig in i och etablera sig i det svenska samhället. Den här boken innehåller tio personliga intervjuer med människor som gått igenom både framgångar och motgångar, men i slutändan lyckats.

De är alla vardagshjältar som på olika sätt har anknutning till Länsstyrelsens projekt Tema Nyanlända, som är ett regionalt projekt inom området nyanländas

etablering. Genom en samordnad kunskapsinsamling, informationsspridning och omvärldsbevakning gör Tema Nyanlända det möjligt för projektresultat och erfarenheter att få större genomslag och leda till en långsiktig förändring.

Utmaningen är att bättre ta tillvara all den kreativitet och kompetens som följer med de nyanlända som kommer till Sverige. Spill ingen tid utan inspireras av bokens goda exempel och låt inte viktig kompetens gå förlorad.

Stockholm i maj 2011

Per Unckel

Landshövding

1

”

**Det måste finnas
en plats för oss.
Själv talar jag FEM
SPRÅK
behärskar olika
KULTURELLA
KODER och har
massor med
omvärldskunskap.**

Guleed Mohamed

statsvetare och hoppgivare, Tensta

J

ag har en pakt med några andra killar. Vi vill byta namn på Tensta, förändra stället, göra nånting bättre. Vi har så mycket planer”.

Så slutar ”I Djursholm och Tensta kindpussar vi varandra” skriven av ekonomijournalisten Pontus Herin. Boken kom till när Herin, som är upp vuxen i Djursholm, flyttade med familjen från innerstan och levde förortsliv en period i Tensta.

Men orden om att förändra stället kommer från Guleed Mohamed, 23 år. Till skillnad från Pontus Herin bor han kvar i Tensta och hans planer har blivit verklighet. Tillsammans med fem andra unga förortsbor driver han Love Tensta, Sveriges första hoppförmedling. ”Finns det arbetsförmedlingar, kan det väl finnas hoppförmedlingar”, menar han när vi är på väg till Tensta träff.

Det ligger en låg, bländande eftermiddagssol över Tenstagången och det är mycket folk i rörelse. Sträckan till biblioteket är kort men vi kommer inte många meter åt gången. Guleed stannar, skakar hand och använder ordet ”journalistish” när han presenterar mig.

Fiket utanför biblioteket där Guleed beställer te lig-

ger däremot nästan öde. I Herins bok beskrivs han som ”cool, nyfiken och analytisk”, vilket ska visa sig stämma. Nästan två meter lång rå energi, skulle man kunna lägga till.

Hans vision är att Tensta ska blir det nya Söder, eller varför inte ett svenskt Harlem. Tanken med nätverket Love Tensta är att förbättra förortens dåliga rykte och ge hopp och möjligheter åt ungdomarna.

– Högerkrafterna i Europa tar över och det var hög tid att göra något, säger han. De unga här i Tensta vill inget hellre än att bli svenskar om de får – men det får de inte. Man vill hellre utmåla dem som hotfulla kriminella.

Guleed har startat Hoppförmedlingen Love Tensta tillsammans med Faïd Issa, Suleiman Ali och Johanna Tysk. De är alla uppväxta i norrförorten och vill stanna kvar och fungera som trovärdiga förebilder. Tillsammans driver och medverkar de i olika projekt som fritidsgården Tenstastycket, Studerande ungdomars nätverk och gatupatrulleringar. De samarbetar med Tensta Konsthall och ger skraddarsydda guidningar och föreläsningar om hur det ”verkliga” är i förorten.

Självt säger Guleed att han är en produkt av två världar. När han är på Södertörns högskola, där han läser statsvetenskap, är han expert på mångfald. I Tensta blir han expert på majoritetssamhället.

– Ett tag hade jag planer på att ta mig härifrån och byta namn eller flytta utomlands. Nu har jag bestämt mig för att stanna kvar och ta fajten. Vi vill få folk att sluta förneka sitt ursprung och ta den enklaste vägen.

Guleed pekar över axeln mot biblioteket där han och de andra i Love Tensta lyckats få åttaåriga killar

att starta en bokklubb. De slukar böcker och skriver recensioner som sätts upp mellan hyllorna.

På den alternativa fritidsgården har de övertygat femtonåringar om att det är flashigt och lite coolt att besöka Nobelmuseet och lyssna på föreläsningar av professorer i filmvetenskap. Guleed säger att de strävar efter små förändringar varje dag.

– Vi har inte råd att förlora hoppet utan måste säga till kidsen: Du om någon kan fixa det här. Det finns barn som ringer mig sent på kvällen ivriga att berätta vad de gjort. Alla vill bli sedda och veta att de duger. Vi vill visa att man kan bo i Tensta och ändå vara bra.

Guleed? Han är perfekt! Snäll och omtänksam och så kan man gå till honom om nånting är fel. Mohamed Bashir ler lite blygt och tar en klunk ur colaburken. Munkjackans huva är uppdragen och på laptopen framför sig uppdaterar han sin Facebook.

– Vi pratade just om dig, säger han när Guleed kommer in genom dörren. Men du fick bara beröm.

Sjuttonårige Mohamed är en av tonåringarna som brukar komma till Tenstastycket, fritidsgården som drivs av Love Tensta. Lokalen vi sitter i är helt fri från pingis- och biljardbord, här finns i stället bekväma soffgrupper. Mohamed går hellre hit än till den ordinarie fritidsverksamheten.

– Man lär sig mer här och det är bra diskussioner, säger han och berättar att han ofta besöker föreläsningarna och brukar åka med på utflykter och läger.

Guleed visar mig runt och alla vi möter tar artigt i hand. I köket står några killar och brer mackor och här stöter vi också ihop med Emine Fulya Karakaya,

25, som värmer sin pizza i mikron. Hon arbetar med Guleed på Tenstastycket de tre kvällar i veckan som det är öppet. Verksamheten håller till i Livstystkets lokaler och finansieras av Allmänna arvsfonden.

När vi ska sätta oss för att fika undrar en av killarna om Emine mår lite bättre och han får en kram i förbifarten.

– Jag kommer att få 20 stycken gudfäder till mitt barn, säger hon och stryker lätt över magen. Killarna här är som mina bröder, de bär mina matkassar och frågar hela tiden hur jag mår nu när jag är gravid.

– Överhuvud taget jobbar vi mycket med kärlek, respekt och kramar. Och ja, det är precis så smörgit som det låter, lägger hon till och skrattar.

Överallt, på hyllor och bord, ligger pocketböcker på svenska och på väggarna i rummet finns diplom från Tenstastyckets skrivarkurser. Det är också här inne som föreläsningarna hålls varje torsdag och det märks att man tar tonåringarna på allvar. Inga ämnen är för svåra eller tunga, menar Guleed.

Under våren har bland annat Ylva Habel, professor i filmvetenskap, varit där och pratat om sin avhandling ”Tolerans för svarthet? Afrosvenskar i film och tv”. Andra som föreläst är imamer, journalister och representanter från Naturskyddsförningen.

– Vi vill visa att det inte är nördigt, utan tvärtom kan vara coolt att plugga och lära sig saker. Själv blev jag expert på pingis och biljard på min fritidsgård, men det fanns väldigt lite tid för reflekterande samtal, säger Guleed. Här vill vi göra saker som är mer meningsfulla.

Andra aktiviteter kan vara studiebesök på museer, i riksdagshuset eller i skärgården. Fina vår- och sommarkvällar är man ute och grillar eller spelar fotboll.

När jag undrar om de är utbildade fritidsledare ropar de ”Nej!” i munnen på varandra.

– Vi går mer på intuition och känsla och det har ju blivit bra, tycker Emine och det märks att hon och Guleed kompletterar varann. Vi vill att alla här ska känna sig viktiga och delaktiga.

Just den här kvällen syns inga tjejer i lokalen och Emine medger att det är svårare att få flickorna att komma dit och ta för sig. Hon håller i särskilda grupper för tjejerna där man pratar om allt från mobbing och värderingar till relationer och sex.

Emine, som har kurdiskt ursprung, vet av egen erfarenhet att det kan vara förvirrande att komma från en kultur med kollektiv gemenskap till ett samhälle som är så individualistiskt som det svenska.

– Själv levde jag dubbelliv med en moral hemma och en annan med kompisarna. Till slut tappar man bort sig själv och det känns som att man inte är accepterad någonstans. Och det är viktigt att prata om, säger hon och reser sig och går mot köket.

– Männen brukar göra det mesta av hushållsarbetet här så jag måste nog hjälpa till lite.

Guleed märker att även killarna har blivit mer öppna och vågar prata om sina misslyckanden. Många har höga förväntningar på sig från sina föräldrar och är oroliga för att inte kunna skaffa ett jobb eller smälta in i samhället. Flera deltagare har blivit lite lugnare sedan verksamheten startade och får man alfahannarna med sig följer svansen efter.

– En av killarna var ganska destruktiv när saker och ting inte blev som han ville. Jag kan ju själv relatera till det där, och känner några av deras äldre bröder

som hamnat snett. Men jag har haft mycket kontakt med hans mamma, som tycker att han förändrats.

Guleed säger att det är de ensamstående mammorna som är vardagshjältarna. Ändå osynliggörs de hela tiden och det gör honom upprörd.

– Min egen mamma har ensam uppfostrat mig och min bror här i Tensta och det har inte varit en lätt uppgift.

Familjen kom från Somalia till Malung när Guleed var sju år gammal. Han ser det som en introduktionsresa in i det svenska samhället. I Malung fanns inga somaliska nätverk och han var tvungen att kommunicera på svenska. Hans mamma arbetade som hemspråklärare och tre år senare, då föräldrarna skildes, flyttade hon med barnen till Tensta.

Mamman har aldrig tjuvat på honom att sköta sig i skolan, men Guleed visste vad som gjorde henne ledsen respektive glad.

– I en period i högstadiet var jag ganska stökig. När det höll på att spåra ur ordentligt bestämde jag mig för att skärpa mig och läste upp alla mina betyg.

För att lyfta fram och ge hopp åt alla vardagshjältar sparar han och de andra i Love Tensta varje månad ett antal hundralappar av sina löner. Pengarna stoppas i vita kuvert och läggs i brevlådor hos ensamstående mammor.

– Vi ger till dem som kämpar med två lågbetalda jobb för att klara sig och ändå hinner laga mat och läsa läxor med barnen.

Kuverten har aldrig någon avsändare och de får aldrig se mottagarnas reaktioner. Det får absolut inte uppfattas som välgörenhet, understryker Guleed.

– Gå hem och öppna kylskåpet hos en mamma med många barn här i Tensta och se hur mycket mat som finns kvar i slutet av månaden. Det här är vårt sätt att ge tillbaka och ingen ska stå i tacksamhetsskuld till oss.

Guleed sitter hellre i de här mammornas kök och diskuterar politik än ser på förutsägbara debatter på SVT:s Agenda. Och han tillägger att det inte räcker med att vänta till nästa val, han vill göra något nu som märks i vardagen.

Man måste nästan ducka för alla de underfundiga associationer och funderingar som levereras uppbladdade med visdomsord av Gandhi, Moder Teresa och förebilden Malcolm X. Allt låter lika naturligt i Guleeds mun. Manifestet på Love Tenstas hemsida kan verka utopiskt och Guleed kan framstå som en ordkonstnär men de konkreta projekten finns där.

Han återkommer till att det måste finnas kanaler så att människor i Tensta kan föra sin egen talan. Skolan har misslyckats med att inspirera, och enligt Guleed är det inte resurser som saknas utan bra pedagoger. Han är ofta på biblioteket som är plattformen för Love Tenstas projekt Studerande ungdomars nätverk. Här ger man läxhjälp och försöker betona fördelen med att behärska flera olika språk och vara uppväxt i en mångkulturell miljö.

– Det är viktigt att någon berättar för barnen här att de också kan gå på universitetet även om det kanske inte är så många andra i deras närhet som gjort det. Skolan är dålig på att prata om deras möjligheter och att de behövs. Och det är svårt att önska sig något som man inte känner till.

Guleed engagerade sig också tidigt i Tensta konsthall för att göra den mer tillgänglig för Tenstaborna

själva. Han har översatt hemsidan till somali och guidat tillsammans med andra ungdomar. När William Easton avgick som konsthallschef kandiderade Guleed själv som hans efterträdare.

– Vi måste slå mot hjärtat av etablissemang. Varför är det bara representanter ur den vita medelklassen som ska kunna bli konsthallschefer?

Han nämner ofta den etniskt svenska medelklassen i lätt provocerande ton och menar att det inte blir så många konkreta diskussioner om mångfald på institutionen där han läser statsvetenskap. Guleed hävdar att ”innerstadskidsen som redan börjat göra bostadskariärer” sällan satt sin fot i invandrarförorter och därför inte kan relatera till andras vardag. När jag undrar om han inte bara ökar avståndet mellan unga i innerstan och i förorten ler han:

– Statistiskt sett skulle du och jag aldrig ha träffats och haft det här samtalet. Det existerar ett ”vi och dom” och någon måste säga det rakt ut, annars kan vi ju aldrig ändra på det.

Han understryker att vi måste bli bättre på att se olikheter som en styrka. Världen är mer global i dag och bara i Tensta bor 90 olika nationaliteter och det talas 137 språk. Så varför kasta sten när ni kan föreläsa för UD? frågar Love Tensta de unga på sin hemsida.

– Det måste finnas en plats för oss, säger Guleed. Själv talar jag fem språk, behärskar olika kulturella koder och har massor med omvärldskunskap.

Ändå vet han att många av de ambitiösa unga med invandrarbakgrund är övertygade om att de måste lämna Sverige för att få ett jobb som motsvarar deras utbildning och kunskaper. Men själv vägrar han att flytta till Kanada.

– Varför skulle jag bo där? Jag är ju dalkarl, skrattar han och refererar till sina tre år i Malung.

Enligt Guleed byts 10 till 15 procent av befolkningen i Tensta ut varje år. Det gör att resurserna blir ansträngda och det påverkar bland annat skolans kvalitet. Det blir sällan någon kontinuitet i undervisningen när nya elever anländer hela tiden och lärarna måste börja om.

Guleeds alternativa lösning är att minska invandringen till orter som Rinkeby, Tensta och Södertälje, men därmed inte till Sverige. Han menar att det skulle underlätta för de nyanlända om de under introduktionen placerades i kommuner i hela landet där det fanns möjligheter till arbete och tillgång till bostäder.

– Då kan man inte välja var man vill bo de första två åren. Men jag tycker att det är mer förnedrande att behöva tränga ihop sig i en liten lägenhet med sina släktingar i Södertälje och ha jättesvårt för att hitta ett jobb. Efter introduktionen ska man givetvis kunna flytta vart man vill.

Nästa steg vore att stoppa den *brain drain* som förekommer i förorterna och han refererar till tesen *Give back to your community*.

– Det behövs massor av förebilder här ute. Om vi kan få dem som är ambitiösa och har lyckats att stanna kvar i Tensta så tror jag att det kan bli mer stabilt här.

– Då får vi en spännande och attraktiv plats med mångfald bara 20 minuter från centrum. Och det är då vi kan börja prata om Tensta som det nya Söder eller Stockholms Harlem.

2

”

TEMPOT
var verkligen HÖGT.
**Mina lärare brukade
jämföra oss med
ELITIDROTTSMÄN
som måste springa
fortare än alla andra.**

Elena Luchko
ingenjör, Spånga

Du anar inte hur glad och tacksam jag är som har ett jobb som motsvarar min utbildning. Annars hade jag kanske städat på ett sjukhus. Dessutom är ju utbildning färskvare. Hade det tagit ett år till att få arbete hade mina universitetsstudier inte varit mycket värda.

Vi kryssar fram på Rörstrandsgatan i Stockholm den första riktiga vårdagen. På Mellqvist Café & Bar är de få sittplatserna redan upptagna av gäster inlindade i ullfiltar, med bleka ansikten mot solen och uppfällda laptops på caféborden framför sig. Elena Luchko smälter in med sitt mellanblonda hår, en praktisk täckkappa i chokladbrunt, det är bara den lätta brytningen som avslöjar att hon är från ett östeuropeiskt land.

Vi bestämmer oss för Cafe Levinsky's som har öppet lite längre. Och det blir ett långt och bitvis frustrerande samtal om sfi-undervisningen som inte fungerade, handläggare på Arbetsförmedlingen som hela tiden byttes ut och jobbcoachning som inte ledde till en enda intervju.

Men det tar inte lång tid att förstå att Elena har just den lågintensiva och envisa energi som krävs för att

inte resignera och ge upp på vägen. Enligt statistiken skulle det tagit i genomsnitt sju år innan hon fått sitt första jobb i Sverige. Nu klarade hon det på exakt ett år efter att hon gått en utbildning i yrkessvenska och hon säger själv att den blev hennes genväg ut på arbetsmarknaden.

I dag har hon en fast anställning som ingenjör på det norska företaget Reinertsen, som har filialer i fyra svenska städer. Av de 35 anställda i Stockholm är det ytterligare fyra personer som inte har helsvensk bakgrund.

Elena, som är 27 år, har erövrat sitt nya språk snabbt och väljer orden noga och eftertänksamt.

– Det finns en kollega som jag kan tala ryska med annars försöker jag ständigt förbättra svenskan. Alla uppmuntrar mig att fråga direkt när jag inte förstår för att inte förlora någon tid i arbetet.

Egentligen hade Elena inga tankar alls på att bosätta sig i Sverige, hon hade redan sin framtid utstakad i hemstaden Polatsk i Vitryssland. År 2006 tog hon sin ingenjörsexamen med inriktning på väg- och vattenteknik. Mot att arbeta två år i statens tjänst skulle hon få delar av sin utbildning betald. Elena hade redan blivit erbjuden en anställning på den tekniska högskola där hon studerat.

– Men så fick jag ett stipendium och tänkte att det kunde vara en möjlighet att läsa in en master i ett annat land, berättar Elena som valde att åka till Sverige och studera fastighetsekonomi vid KTH i Stockholm. Det enda jag kände till sedan innan var Abba, kungahuset och köttbullar.

På en fest i Gula villan på universitetet stötte hon

ihop med Alexey Stryi, även han från Vitryssland. Alexey arbetade som dataingenjör och hade redan bott i Sverige i tre år. Under kvällen firade de den ryska inofficiella "mansdagen" tillsammans, en rest från revolutionen som fortfarande firas i en del före detta sovjetrepubliker.

– Alexey ville ses igen men jag hade så mycket att göra att det hann bli mars och internationella kvinnodagen innan vi träffades igen, skrattar Elena.

Några månader senare återvände Elena till Vitryssland. Och det var först när Alexey själv kom till Polatsk och bokstavligen bad om hennes hand som hon lät sig övertalas att flytta till Sverige. De gifte sig hösten 2008 och Elena hade blivit en kärleksinvandrare.

– Hela mitt liv förändrades, säger hon. Jag som hade haft de närmaste åren utstakade visste plötsligt ingenting om framtiden.

Men med en Master i fasighetsekonomi visste Elena åtminstone mer än de flesta om konjunkturläget i Sverige 2008.

– Man kan säga att jag var väl medveten om vad jag gav mig in på, ler Elena. Det var ingen tvekan om att det skulle bli jättesvårt att hitta arbete just då som nyanländ i ett land där jag dessutom inte kunde språket. Men jag tänkte att när läget blev ljusare på marknaden skulle det säkert behövas ingenjörer.

Elena började studera på sfi och satt med 40 andra personer i en liten lokal på Åsö gymnasium. Det hade inte funnits möjlighet att dela in eleverna i olika nivåer.

– Det gick knappt att andas i vårt lilla klassrum och

hur ska man kunna lära sig något då? Det kom nya elever varje dag och vi fick börja om hela tiden. Lärarna gjorde verkligen så gott de kunde, men det blev omöjligt för dem att arbeta.

Hon säger att det var en befrielse när hon upptäckte sfinx, svenska för utländska ingenjörer. Efter två intervjuer kom hon in.

– Här träffade jag Bodil och Thyra, de bästa lärare jag någonsin haft! De hjälpte oss inte bara med språket – det viktigaste var att de motiverade oss att tro på oss själva och att vi skulle kunna nå dit vi ville.

Stockholms län finns flera yrkesinriktade språkutbildningar, så kallad sfx-undervisning som startade för omkring tio år sedan. Initiativtagare till utbildningarna är Sam Yildirim, utvecklingsledare för integration vid Länsstyrelsen i Stockholm.

– Det behövs en vettig och värdig introduktion för nyanlända, menar han. Viktigast av allt är att minska tiden mellan ankomst till Sverige och det första jobbet. De första två åren är avgörande för hur det går för de nyanlända i framtiden. Sedan tappar man ofta tron på sig själv och då det blir ännu svårare att försöka komma in i det svenska samhället.

Tanken är att bättre ta tillvara nyanländas yrkeskompetens genom att erbjuda språkstudier kopplade till yrket varvat med praktik. Parallellt med utbildningen görs en snabb utvärdering av tidigare kunskaper och de nyanlända kan gå kompletterande kurser vid universitetet. Förutom för ingenjörer finns det åtta sfx-program som omfattar 17 olika yrken, allt från hantverkare, pedagoger och läkare till egenföretagare.

Länsstyrelsen är initiativtagare till utbildningarna

i samarbete med kommun eller landsting, universitet och högskolor samt olika branschorganisationer.

Sam Yildirim, som är utbildad guldsmed, fick idén då han själv kom till Sverige från Turkiet och började göra praktik inom sin bransch. När hans kolleger pratade om ”förgyllning” på svenska kunde han gissa sig till vad de menade och insåg att det gick betydligt snabbare att lära sig språket om man kopplar studierna till något man är engagerad i och redan behärskar.

Att sfx-utbildningarna varit framgångsrika visar bland annat studien ”De är ju mina kolleger” (2009), från Stockholms universitet. Enligt den leder sfx-programmen ofta till högre studiemotivation, snabbare språkinläring och en förkortad väg till arbete för många av eleverna.

Sam Yildirim betonar att det enbart i Stockholmsregionen råder brist på arbetskraft inom ett 30-tal branscher, bland annat saknas ingenjörer. Samtidigt går mer än 30 000 utrikesfödda utan arbete. Det tar alldeles för lång tid att få betyg validerade och många nyanlända med efterfrågad kompetens finns inte ens registrerade på Arbetsförmedlingen som arbetssökande, menar Sam Yildirim.

Sverige tillhör de länder i Europa där skillnaden mellan inrikes och utrikes födda på arbetsmarknaden är allra störst. Särskilt påtagliga blir dessa skillnader när det gäller akademiker. Omkring 30 000 utrikesfödda akademiker har arbeten som inte motsvarar deras utbildningsnivå, enligt nationalekonomerna Dan-Olof Rooth och Jan Ekberg.

De invandrare som kom hit 2008 hade med sig utbildningar värda 30 miljarder kronor, utbildningar

som Sverige oftast inte förmår dra nytta av.

Alena började sin sfx-utbildning för utländska ingenjörer i Järfälla hösten 2009. Studierna omfattar egentligen mer än heltid och det som normalt tar tre år försökte eleverna läsa in på ett år.

– Tempot var verkligen högt och lärarna hade också höga krav och förväntningar på oss. Mina lärare brukade jämföra oss med elitidrottsmän som måste springa fortare än alla andra, säger hon.

Trots att eleverna ännu inte hade behörighet i svenska på gymnasienivå, vilket krävs för att läsa vid universitetet, kunde de komplettera lämpliga kurser för ingenjörer på KTH. Ämnet behärskade Elena Luchko redan, men hon behövde träna på den tekniska terminologin på svenska. Parallellt studerade hon yrkessvenska och lärde sig mer om ingenjörnsrollen i svenskt arbetsliv.

– Det hjälpte att alla i gruppen hade samma yrke när vi tränade teknisk svenska, säger hon. Dessutom var alla väldigt motiverade och ville ha ett bra jobb och kunna försörja sig själva.

Av eleverna på sfinx-programmet under 2010 har cirka 25 procent hittills fått ett arbete som är relaterat till deras yrke.

– Jag önskar förstås att det skulle vara många fler, men tycker ändå att resultatet är bra med tanke på hur arbetsmarknaden ser ut för personer med utländsk bakgrund, säger Bodil Renlund, lärare på kursen i Järfälla.

Hon har arbetat som sfi-lärare sedan 1999 och ser stora fördelar med sfx-programmen. Eleverna är både motiverade och högutbildade med stor studievana och det går att använda deras yrke som en hävstång för att höja tempot.

Tanken från början var att även erbjuda eleverna praktikplatser men under lågkonjunkturen har det varit alltför svårt att hitta praktik åt alla. I stället har man gjort ingenjörrelaterade studiebesök på fjärrvärmeverk, vindkraftverk och liknande och även deltagit på jobbmässor.

– Visst hade det varit bättre med en praktik som återkom varje termin, men vi är inte där än, säger Bodil Renlund. Praktikplatser kan förstås också underlätta för eleverna att få ett arbete.

undervisningen ingick också att öva på att skriva cv och för Elena följde nu en intensiv kamp för att få in en fot på den svenska arbetsmarknaden.

Hon besökte olika jobbmässor, fick en jobcoach via sfx-programmet och deltog i projektet Nationell Matching. Men det ledde inte till några intervjuer.

Elena låter mer och mer frustrerad när hon beskriver den här perioden, speciellt när hon pratar om Arbetsförmedlingen, som hon givetvis också var anmäld till.

I början gick hon dit så ofta hon kunde, sedan insåg hon att det var bättre att använda tiden till att själv leta jobb på nätet hemma.

– Varje gång jag var där fick jag träffa en ny handläggare, suckar hon. Vi hade bara 15 minuter så när jag berättat om min bakgrund var tiden slut. Och så började det om igen nästa gång jag var där.

Till slut hade Elena nästan tappat räkningen på hur många arbetsgivare hon hade skickat sina handlingar till. Efter ett års hårt arbete och väntan fick hon äntligen två intervjuer samma månad, varav den ena var på hennes nuvarande arbetsplats. Hon trodde dock inte så

mycket på att hon skulle få jobbet.

– Då hade jag verkligen gett upp hoppet, och sagt till min man tusentals gånger att jag aldrig skulle få ett arbete i Sverige. När jag fått besked om att jobbet var mitt blev jag så lycklig att jag bara skrek rakt ut.

Elena vet hon att hon varit privilegierad som fått ett arbete som motsvarar hennes utbildning på förhållandevis kort tid.

– Jag hade dessutom en man som försörjde mig medan jag letade jobb. Annars hade jag behövt ta vilket arbete som helst och kanske inte orkat eller hunnit söka så mycket andra jobb samtidigt.

Hon hade också stor nytta av det nätverk hon fick under sin utbildning. De var fyra kvinnor i samma studiegrupp som träffades regelbundet och tipsade varandra om varje jobb de hittade.

– Det var ändå så många som konkurrerade om samma arbeten så det var bättre att vi hjälpte varann, konstaterar Elena. I dag är de mina bästa vänner här i Stockholm.

Elena berättar om Sumit, en av kvinnorna som ingår i nätverket. Hon kom med sin make och barn från Indien till Sverige 2008. Hennes man hade då blivit erbjuden ett arbete som elektronikingenjör i Stockholm, vilket var anledningen till att de flyttade. De hade båda bra jobb som ingenjörer i Delhi, men hade alltid drömt om att få arbeta i Europa.

– Sumit var den som först fick ett fast jobb som ingenjör av oss, och det sporrade oss andra. Nu har alla i vår grupp fasta anställningar och inte så mycket tid att träffas. Vi är alla i början av våra karriärer och måste lägga mycket tid och energi på våra jobb.

När Elena berättar om sin vardag låter hon som vilken stressad yrkeskvinna som helst i storstan som har svårt att få livspusslet att gå ihop. På helgerna försöker hon hinna promenera på Djurgården och fika med sina vänner. Både hon och Alexey åker snowboard och har hunnit testa backarna i Åre.

Att hon som nyanländ måste lägga dubbelt så mycket tid och kraft på sitt arbete som en person med helsvensk bakgrund ser hon som självklart.

– Jag tror att kraven på utländsk arbetskraft är högre, vi måste kämpa mer för att vi har kommit till en ny kultur och måste anpassa oss efter de regler som gäller här. Men jag har varit medveten om att det skulle bli så, jag vill visa att jag kan och hela tiden lära mig mer. Jag försöker ständigt förbättra språket – jag är säker på att det kommer med tiden och med hårt arbete.

När vi kommer in på skillnader mellan hennes gamla hemland och Sverige tar hon först upp svenskarernas feministiska åsikter och lyfter fram den internationella kvinnodagen som exempel.

– Då föreläser ni om kvinnors rättigheter eller går ut och demonstrerar. Och vad gör vi i Östeuropa? Männen ger kvinnorna blommor eller presenter, säger hon och ler.

Annat som hon tycker är positivt är den svenska pappaledigheten. Möjligheten finns även i Vitryssland, men det är ovanligt att män tar ut ledighet annat än av särskilda skäl, exempelvis om barnet är sjukt.

– Men det är förstås en ekonomisk fråga, det blir allt vanligare nu när kvinnor tjänar mer pengar.

När det gäller skillnaden i yrkeslivet bekräftar Elena att det i Stockholm och Sverige finns fler möjligheter. I Vitryssland hade det mest varit statliga tjänster som

blivit aktuella. I Sverige finns också tillgång till andra tekniska lösningar och programvaror som ännu inte finns i Elenas ursprungsland.

Elena vet inte om hon kommer att återvända till Vitryssland i framtiden. I hennes forna hemland får man inte tillräckligt med frisk luft utifrån resten av världen utan lever som i ett instängt rum, menar hon.

– Jag vill bo där det finns möjligheter att utvecklas både för mig och de barn jag kan få i framtiden. Jag tycker väldigt mycket om Sverige redan och är lycklig för att jag har två hemländer. Men när Vitryssland förändras kanske jag återvänder till mina rötter.

3

”

**Nu känner
jag mig som
en riktig MEDEL-
SVENSSON
med JOBB, RADHUS
och två BILAR.**

Alhan Said

personlig assistent, Gagnef

Visst är det fantastiskt här i Dalarna! Jag har utnämnt mig själv till ambassadör för Gagnef.

Alhan Said skrattar när vi kör över Österdalsälven på den gamla flottbron i trä, en av de sista som finns kvar i Sverige. Solen flödar över Gagnefs kyrka uppe på höjden och precis invid vattnet ligger ett café som Alhan brukar besöka under sommaren.

Hon berättar om sin första midsommar någonsin medan vi passerar kyrkbyn med röda timrade stugor från 1600-talet – exotiskt även för mig som inte sett något annat av Dalarna än Borlänge.

Alhan och hennes man Ibraheem har bytt sexmiljonerstaden Bagdad mot Gagnef kommun med sina 10 000 invånare. En resa med många omvägar och ett långt uppehåll i Södertälje.

Som så många andra irakier var det här som Alhan och Ibraheem landade efter flykten till Sverige 2007. De bodde då hos en släkting, hennes man och två barn i en tvårummare och sov på madrasser på golvet. För att ge kusinen och hennes man lite andrum flyttade de runt mellan olika adresser. Alhan skakar på huvudet:

– Det var fruktansvärt att inte ha sitt eget kök, sina egna möbler eller saker. I Irak hade vi förstås allt vi behövde. Det tog ett år innan vi lyckades få en egen lägenhet i Södertälje.

Alhan, som tidigare arbetade på ett stort företag som chefssekreterare och tolk från arabiska till engelska, utbildade sig till vårdbiträde medan hon läste svenska. Hennes man gick en kurs för elektriker under sin sfi-utbildning. Men det blev svårt att få jobb i Södertälje. Alhan fick ett erbjudande om vikariat på ett äldreboende men det blev oftast bara några få timmar i veckan. Hennes man gjorde praktik på olika företag men fick aldrig stanna kvar och började känna sig utnyttjad.

– Vi hade ingen lust att tigga längre och tvingas gå på försörjningsstöd, säger Alhan med eftertryck när vi passerar Djurås torg med Coop, blomsterhandel och apotek på väg hem till parets hus. Vi ville verkligen kämpa för att få jobb och vara mer aktiva i samhället.

För Alhan är språket nyckeln in i samhället och hon menar att det var omöjligt att lära sig svenska i Södertälje. Var hon än rörde sig, i affären, på bussen, ute med sina vänner kunde hon klara sig på arabiska. I Gagnef är det lite lättare att använda det svenska språket och träffa ”vanliga” svenskar som hon säger. Och hon tillägger att hon är stolt över sig själv:

– Nu känner jag mig som en riktig Medelsvensson med jobb, radhus och två bilar.

Beslutet att flytta växte fram sedan Alhan själv ringt till Södertälje kommun och fått kontakt med Hovaida Abo Salem, projektledare för ”Vägar till hela Sverige”. Projektet, som var kopplat till Länsstyrelsen och Tema Nyanlända, pågick mellan 2008 och 2010.

Syftet var att informera om möjligheten för nyanlända att flytta från trångbodda storstadsområden till kommuner där det är lättare att hitta både bostad och arbete.

Inom projektet bjöd man in olika så kallade inflyttningskommuner för att de skulle kunna marknadsföra sig och locka nya invånare.

Södertälje, som ofta kallas lilla Bagdad, är den ort de flesta irakier hört talas om innan de kommer till Sverige. Här har det länge varit svårt att få tag i större lägenheter, många nyanlända tvingas bo inneboende hos vänner eller släktingar. Kön till barnomsorgen växer och det är svårt att få arbete. Under lågkonjunktens 2008 blev läget akut, menar Hovaida Abo Salem.

– Men de allra flesta kan inte tänka sig att bo någon annanstans, säger hon. Här har de nyanlända sina sociala nätverk och man vill helst bo i en större stad. Vi märkte också att det fanns ett gruppträck från vänner, familj och till och med från församlingen att man borde stanna kvar i Södertälje.

I projektet ”Vägar till hela Sverige” har cirka 66 vuxna personer per år valt vidareflytt under en treårsperiod. Några har flyttat ut direkt till ett arbete eller nystartsjobb via samarbete med personalen i inflyttningskommunen eller med hjälp av bemanningsföretag. Handläggare på projektet har ordnat med bostadsfrågan.

Andra som flyttat har först anlänt ensamma till Sverige och varit inneboende hos släktingar, men valt vidareflytt då resten av familjen kommit hit på anknytning. De behöver då en större lägenhet för att alla

familjemedlemmar ska kunna få plats.

Hovaida Abo Salem understryker att hon inte är för lagstiftning för vidareflytt för nyanlända, det ska bygga på individens eget val. Projektarbetet med nyanlända i Södertälje har handlat om att informera om fördelarna med att bo i en mindre kommun och ge möjligheter att träffa andra som redan flyttat och lyckats etablera sig på arbetsmarknaden.

– Jag tycker det är viktigt att man redan under asyltiden satsar mer på information till nyanlända i ett förebyggande syfte. En lösning kan vara att åka på studieresor och se andra delar av Sverige.

Hovaida Abo Salem tar upp den demografiska förändring som vårt land står inför vilket bland annat innebär att det kommer att bli stor brist på arbetskraft. I Sverige och övriga Europa har vi en allt större åldrande befolkning och allt färre personer i arbetsför ålder. År 2050 förväntas en av tio svenskar att vara äldre än 80 år. För att kunna öka tillväxten och behålla vår välfärd kommer vi att behöva mer invandring.

I flera svenska kommuner är framtidens demografiska problem redan ett faktum och de skulle inte klara sig utan regionalpolitik och det kommunala skatteutjämnningssystemet.

– Även om bara en av tio lockas att flytta är det ändå en framgång på lång sikt för alla parter, menar Hovaida. I små kommuner finns en annan närhet till allting, du kommer igång med sfi snabbare och i skolan kan barnen få svenska kompisar och lära sig språket. Det är också ett sätt att ta vara på barnens framtid.

A lhan och Ibraheem var några av dem som vågade ta steget och lämna Södertälje. De fick ett personligt mottagande av Gagnefs integrationsansvariga RosMarie Klemo Karlsson, som körde runt i sin egen bil och visade lägenheter och skolor. RosMarie Klemo Karlsson menar att en lyckad vidareflytt kräver en hel del personligt engagemang, den extra tid hon lägger ner kan vara avgörande för om de nyinflyttade verkligen stannar kvar.

Gagnef med sina cirka 10 000 invånare är en av folkningskommuner och att invånare flyttar ut är en tendens som gäller för många andra orter i Dalarna. Med ökande pensionsavgångar finns det ett behov av att fler människor vill flytta dit och arbeta, menar RosMarie Klemo Karlsson.

I förlängningen blir det annars svårt att ha kvar ett levande samhälle med full service. Finns det inte tillgång till arbetskraft är det heller inga företag som vill etablera sig i området.

– De unga väljer att flytta för att jobba eller studera på andra orter. Om de kommer tillbaka är det först när de tänker bilda familj och köpa hus.

De nyanlända som väljer att flytta till en kommun utanför storstadsområdena kan lösa en besvärlig bostadssituation genom flytten – samtidigt som avfolkningskommunerna får nya invånare.

– Här finns lediga stora lägenheter men innan man skriver kontrakt måste man godkänna en plan om hur man ska bli självförsörjande till exempel via instegsjobb, nystartsjobb eller utbildning. Vi vill att de som kommer ska ut på arbetsmarknaden och ut i verkliga livet, säger RosMarie Klemo Karlsson.

Standard för de flesta kommuner är att den som

flyttar in bör ha minst ett år kvar på sin introduktionsersättning. Om färre månader återstår måste den nya kommunen ta på sig alla kostnader och då finns risken att det inte räcker till en bra introduktion. Därför måste idén om vidareflytt komma in tidigt i processen för att det ska fungera, menar RosMarie Klemo Karlsson.

Alhan hade först kontakt med RosMarie Klemo Karlsson på telefon, och hon uppmanade paret att leta efter ett jobb i Gagnef. När Alhan fick möjlighet att gå på en anställningsintervju på ett privat företag för personliga assistenter kom hon och Ibraheem upp i två veckor. Det var först när Alhan fick jobbet som de vågade flytta.

Hemma i radhuset bjuder Alhan på arabiskt te med kardemummasmak och inköpt butterkaka, ”jag jobbar så mycket att jag inte hinner baka något själv”. Förutom de 80 procent hon arbetar som personlig assistent på det privata vårdbolaget får hon också timvikariat från kommunen.

– När jag går på schema är jag ledig några dagar i sträck och jag blev så rastlös av att sitta hemma att jag sökte fler assistentjobb. Nu ringer de från kommunen hela tiden och jag känner mig väldigt eftertraktad, ler hon. Men allra helst skulle jag vilja jobba på ett äldreboende för att komma i kontakt med fler patienter och kunna använda min svenska mer.

Ibraheem hade tidigare ett så kallat resursjobb i kommunen och arbetade bland annat med snöröjning. Han har nu fått ett nystartsjobb på ett litet familjeföretag som tillverkar trädetaljer och pendlar mellan Djurås och Dala-Floda.

Det var RoseMarie Klemo Karlsson som tipsade

om radhuset med vita knutar, liten veranda och äppelträd utanför köksfönstret. Huset är nyrenoverat med ljusa väggar, vardagsrummet har vita skinnsoffor och, som Alhan noga påpekar, svenska möbler i oljad ek. På väggarna finns porträtt av släktingarna, bland annat av systern som lever i USA och Alhans yngre bror som bor i Södertälje med sin familj.

Här syns också flera bilder med religiösa motiv och det är paret kristna religion som gjort att de hamnat i Sverige. Efter invasionen 2003 blev situationen alltmer osäker för kristna i Irak, som förföljdes och hotades för sin tro.

Alhan berättar om en kusin som hon växte upp med och som stod henne nära. På väg till affären i sitt hemkvarter sköts han av okända män framför ögonen på sina barn.

– När även min farbror dödades och jag själv fick hotbrev vågade vi inte vara kvar i Bagdad längre, även om det innebar att vi måste lämna allt. Vi är ju trots allt fortfarande unga och kan kämpa och jobba.

Stressen och rädslan gjorde att Alhan har stora minnesluckor när det gäller flykten, som gick via Jordanien. Kvar i Bagdad fanns hennes åldrande föräldrar, som hon inte har möjlighet att ta till Sverige.

– Jag skickar så mycket pengar jag kan, allt är dyrt i Bagdad, bränsle, mat. De har sålt sitt hus och sina bilar för att få mat för dagen. Man känner sig helt maktlös när man på nyheterna ser kyrkor som bombas. Flera personer i vår gamla församling har dött i attentat.

Bagdad levde Alhan och hennes man ett övre medelklass-liv med bra inkomster och ansvarsfulla arbeten. Hon kan sakna storstadspulsen från Bag-

dad och deras stora sociala umgänge och berättar om kasino- och teaterbesök och middagar med vänner hemma i huset.

När de anlände till Södertälje var flera släktingar redan bosatta där och paret fick ett nytt nätverk framför allt via kyrkan, i den syriansk-ortodoxa församlingen. Alhan erkänner att det varit svårt att få kontakt med nya människor i Gagnef.

”Är du galen, du som är så social kommer ju att bli helt isolerad där ute på landet”, sa hennes vänner när hon berättade om beslutet att flytta.

– Men vi har varandra, min man och jag. Vi gör utflykter med bilen för att upptäcka mer av Dalarna. Vi lär oss mer om Sverige och alla traditioner. Och så finns ju naturen och den friska luften.

Tidigare åkte Alhan och hennes man varannan vecka till Södertälje, tre timmars bilresa, men nu blir det mera sällan. Alhan försöker istället få nya kontakter bland annat via sin arbetsplats.

Och så finns Gunnar och Monica, 88 respektive 78 år, som bor i radhuset bredvid. Alhan kallar dem sin pappa och mamma. Det var hon som tog kontakt, precis som hennes sfi-lärare tipsat om: ”Svenskar är lite tillbakadragna, ni får ta första steget”.

Så Alhan knackade på hos grannarna och bjöd in dem på baklava. Framförallt Monica var lite avvaktande i början och undrade om Alhan och Ibraheem hade jobb. När hon förstått att båda arbetade såg hon på dem med andra ögon.

– Tack gode gud att de finns! Gunnar hjälper mig med brev och blanketter vi inte förstår och det var han som övningskörde med Ibraheem så att han kunde få sitt svenska körkort.

Även RosMarie Klemo Karlsson på kommunen är en stor trygghet och hon kommer ofta hem på kaffe hos Alhan. Hon har föreslagit henne att gå med i olika föreningar för att få nya vänner.

– Jag gillar henne verkligen, säger Alhan. Senast vi stötte ihop på stan var jag lite frustrerad och då gick vi och tog en fika. Sedan kändes det mycket bättre när jag hade pratat av mig med en vän. RoseMarie har presenterat mig för kyrkans diakon också och jag är med och serverar i kyrkans soppkök ibland.

Alhan har också på olika sätt försökt locka och inspirera fler invandrare att flytta ut från storstadsregioner till orten. Hon och RosMarie Klemo Karlsson har fungerat som ambassadörer för Gagnef vid olika arrangemang för organiserad vidareflytt i både Södertälje och Göteborg.

Ambassadörer har under hela projekttiden i ”Vägar till hela Sverige” visat sig vara det bästa sättet att bemöta rykten och osanningar om hur det är att leva i mindre kommuner. Ambassadörernas erfarenheter har fungerat som goda exempel.

– Alhan är verkligen en bra ambassadör, hon är pratsam och vill känna sig delaktig i samhället, säger Hovaida Abo Salem på ”Vägar till hela Sverige”. Hon och hennes man har visat att man kan lyckas genom att stå på sig.

Alhan har berättat om den resa hon och hennes man har gjort och sett att många på informationsmötena blivit intresserade. Men ofta har nyanlända med kort tid kvar av introduktionsersättningen ändrat sig i sista stund. Efter Alhan och Ibraheem har hittills två familjer vågat ta steget och flyttat till Gagnef kommun.

sommar gör Alhan ett nytt försök genom att bjuda församlingsmedlemmar från den syrianskortodoxa församling som hon tillhörde tidigare på en bussfärd till Dalarna. Hon har ordnat boende till 50 personer och vill visa delar av sitt nya landskap: Gagnefs kyrkby, Rättvik och Dala-Floda. Förhoppningen är att någon blir intresserad av att lämna Södertälje eller åtminstone göra lite reklam för andra familjer när de kommer hem efter turen.

– Många irakier är välutbildade och förtjänar att få en chans i det svenska samhället, menar Alhan. Och varför ska man begränsa sig när man lever i det här landet, man borde se lite mer av andra platser i Sverige.

På väg till stationen passerar vi grannradhuset och taxen Jazza försöker nästan ta sig över grinden till verandan när hon ser Alhan. Gunnar kommer ut för att hälsa och Alhan skrattar när hon presenterar honom som sin pappa och lärare.

– De är alla tiders grannar! Alhan pratar jättebra svenska redan, och Ibraheem ligger inte långt efter nu när han umgås med oss trevliga masar, ler Gunnar och försöker samtidigt lugna hunden.

I bilen till stationen pratar Alhan om hur hon och Ibraheem brukar ta cyklarna till sjön och bada och grilla. Hon har inte cyklat sedan hon var barn, men färdigheten sitter fortfarande i. Vuxna kvinnor i hennes forna hemland cyklar inte, det passar sig inte, som hon säger.

Nu hoppas de kunna köpa ett eget hus och kanske ta hit Alhans föräldrar, som hon oroar sig mycket för. Fast anställning ger nya möjligheter som banklån exempelvis. Med bättre svenskkunskaper och bra referenser från fasta jobb är det också lättare att söka sig till

större städer som Borlänge eller Falun. De kanske till och med flyttar tillbaka till Stockholm i framtiden.

Men Irak tänker de inte återvända till, bedyrar Alhan när hon ger mig en stor och varm avskedskram vid tåget:

– Vi blev diskriminerade och trakasserade i Irak och även om förutsättningarna blir bättre orkar jag inte flytta en gång till. Nu är Sverige vårt land, här känner vi oss trygga och nästa år blir vi svenska medborgare.

4

”

**Människor är ofta
RÄDDA för det som
är ANNORLUNDA
men i längden är det
inte så kul att bli
behandlad som en
UTOMSTÄENDE.**

Bahareh Bakhshayesh
kurator, Flemingsberg

Titta vad jag gjort till dig! Zahra visar upp ett armband i grälla gröna färger som Bahareh Bakhshayesh glatt tar emot.
– Åh, vad fint!

Hon sätter det runt armen och går vidare genom lokalen. Några flickor i åttaårsåldern följer efter henne som en svans.

Det är onsdag och nyanlända svenskar har samlats i en 1980-talskyrka i Flemingsberg. Här finns mötesplatsen KomSamman där barn och deras föräldrar kan skapa sig ett kontaktnät och på så sätt enklare komma in i det svenska samhället.

– Det är lättare att tala med människor i samma situation när man precis kommit till ett nytt land, förklarar Bahareh.

Projektet är ett samarbete mellan barn- och utbildningsförvaltningen, Svenska kyrkan, Huddinge IF samt kultur- och fritidsförvaltningen. Allt började när Bahareh som är kurator arbetade med barngrupper i förberedelseklasserna för nyanlända elever på Annerstaskolan i Flemingsberg. Träffarna blev så populära att det inte längre fanns plats för alla.

– Jag tänkte att kyrkan kanske ville ställa upp gratis och när jag frågade vår kyrkoherde Helena Hedlund och framförde mina idéer var hon mycket öppen och positiv.

I den murriga lokalen finns många rum där det pågår aktiviteter: dansträning, sång, bildverkstad och sagostunder.

– Jag kallar det indirekt terapi även om barnen inte ser det så, säger Bahareh.

Arbetet bygger till stor del på ideella krafter men KomSamman har också nio anställda, bland annat två ungdomsledare, en bild- och en danspedagog, en person som håller i sagostunderna samt en ansvarig för kafeterian.

– Kaféet har blivit den stora samlingspunkten för de vuxna. En del kommer hit med sina vänner för att umgås medan andra behöver praktisk hjälp av olika slag, säger Bahareh som alltid försöker vara tillgänglig för att besökarna ska kunna fråga henne om vad som helst. Det kan vara allt från ett barn som behöver gå till tandläkaren till någon som behöver hjälp att ringa ett samtal.

KomSamman har funnits sedan oktober 2010 och blev en succé redan från början. Mellan 70 och 100 personer kommer varje onsdag, något som Bahareh aldrig hade kunnat drömma om.

– Jag tror att det blev så lyckat för att vi möter familjerna där de befinner sig i tillvaron och inte där kommunen vill att de ska vara. Hit kan du komma utan att beställa tid.

Hon förklarar att samhället i all välmening har en tendens att överösa nyanlända med en massa informa-

tion som de kanske inte vill ha eller har möjlighet att ta emot just då.

– Jag tycker inte man ska tvinga på folk information. I stället vill jag att vi träffas och att det uppstår diskussioner som inte är ensidiga.

Under hösten ska KomSamman ordna temakvällar just för att uppnå det syftet.

– Jag tror att vi ska ha bostäder som ett tema eftersom jag har märkt att de nyanlända har mycket frågor om det, till exempel om man kan få förtur som trångbodd. Men jag vill helst att besökarna själva kommer på teman som de vill ta upp.

En del vuxna som kommer hit börjar engagera sig ideellt och det är också tanken.

– De nyanlända ställer upp och tar ansvar för varandra och sig själva och det är väldigt roligt att se.

En kvinna som kom till KomSamman med sina barn frågade om hon inte kunde få hjälpa till. Hon började måla porträtt av barnen och var så skicklig att många föräldrar ville få sina barn avbildade.

– Jag sprang och köpte allt möjligt material och hon målade och målade till föräldrarna som skickade ner tavlorna till släktingar eller satte upp hemma på väggen. Den mamman har en lång lista på barn att måla av och kommer hon inte blir de sura, säger Bahareh och drar vidare genom lokalen.

Hon öppnar dörren till sagorummet som är inrett med färgglada kuddar och där barnen brukar samlas kring en vuxen som läser enkla böcker. Det händer att föräldrar smyger sig in bland kuddarna och bilderböckerna för att lyssna och ibland vågar de till och med läsa högt. Även barnen berättar sagor – från hemlandet eller baserade på egna upplevelser.

Bahareh vet av egen erfarenhet att böcker är bra för språkinläringen. Själv erövrade hon svenskan genom kiosklitteratur.

– Jag hittade en bunt av syrrans Harlequinromaner och tog fram ett lexikon och traggade mig igenom texten. Det är inte bra litteratur direkt men i böckerna används mycket vardagsspråk och det hjälpte mig att stärka min svenska.

Bahareh har hämtat en del av sin inspiration till KomSamman från New York där hon bodde i några år och kom i kontakt med organisationen FYI – Fresh, youth, initiative. Den verkade i Washington Heights som på den tiden var ett område där många levde i misär.

– Det fanns mycket missbruk och våld. Men när ungdomarna, som var mellan 8 och 19 år, fick uppgifter och möjlighet att påverka sitt eget samhälle mår de bättre och växte tydligt som individer.

Organisationen grundades på 1990-talet av två människor som hade fått nog. Från början var allt arbete ideellt och man höll till i en liten lokal. Initiativtagarna var duktiga på att hitta finansörer och några år senare hade organisation vuxit med flera anställda och fått större lokaler.

– Några städade parken medan andra delade ut soppa. Det fanns hur mycket som helst att göra och det bästa var att när vi satt och sydde sovsäckar ihop kunde barnen samtidigt prata om sin vardag, om både bra och hemska erfarenheter, säger Bahareh.

Bahareh har under sin tid som kurator i skolan insett att det inte alltid är sorgen över att ha lämnat sitt land och liknande traumatiska upplevelser som barnen behöver tala om.

– Visst kan en del behöva prata men jag försöker rikta in mig på det som gör att de mår bra här och nu.

Till exempel har hon infört att umgås med djur på schemat en gång i veckan. Det är bra för alla att få ge kärlek och ta hand om något litet hjälplöst, menar hon.

– Hur kul är det att hela tiden bli problematiserad? Nej, då är det bättre att känna sig behövd. Vi sköter kaninerna, marsvinen och katterna, ger dem mat och gosar med dem, säger Bahareh.

Av egen erfarenhet vet hon att åldern är av stor betydelse för hur man hanterar den stora förändringen att lämna sitt land. I femte klass flyttade hon från Teheran med sina föräldrar och två systrar till Hofors.

Bahareh började i femman och gick i en vanlig klass direkt. Hennes lillasyster som var fem lärde sig svenska på en gång medan storasyster som var tonåring varken gick i gymnasiet eller lärde sig det nya språket särskilt bra.

– Hon tyckte inte om att gå på sfi med så många som var äldre än hon. Hon längtade hem till Iran och till sina kompisar, säger Bahareh.

Mamman lyckades lära sig svenska och få ett arbete som frisör, medan pappan aldrig kom in i arbetslivet.

– Vi hade varit förmögna i Iran och pappa hade ägt flera stora fabriker i Iran före flytten men han hade ingen formell utbildning så i Sverige var det svårt för honom att lyckas. Han bestämde sig för att börja om i Iran och pendla, säger Bahareh.

Att familjen lämnade Iran under kriget mot Irak berodde på att föräldrarna ville ge sina döttrar en möjlighet till ett mer säkert och självständigt liv.

– Min mamma och lillasyster var nära att dödas av en bomb och efter det ville pappa flytta. Mamma åkte först med oss och fick bo i en liten tvåa i Hofors. Hon var van vid ett stort hus och hög status men hon var ändå nöjd eftersom hon för första gången på flera år kunde sova tryggt.

Efter Hofors flyttade familjen till Billingsfors i Dalsland. Bahareh trivdes aldrig riktigt där eftersom hon kände sig både utanför och uttittad.

– Det är inte så konstigt egentligen eftersom vi inte var så många invandrare på den lilla orten. Människor är ofta rädda för det som är annorlunda men i längden är det inte så kul att bli behandlad som en utomstående. Folk kunde fråga saker som ”har ni verkligen tandkräm där du kommer ifrån?”

När familjen flyttade till Rinkeby blev det helt annorlunda och på många sätt bättre tycker Bahareh.

– Nu blev det tvärtom. Vi var en massa barn från olika länder och max två med svenskt ursprung i min klass. Det var faktiskt rätt skönt att smälta in.

Eftersom Baharehs mamma inte trivdes där så flyttade familjen igen efter ett par år och hamnade till sist i Sköndal.

– Mina föräldrar bor fortfarande kvar där och trivs. Jag är mycket rörlig och har bött lite överallt men om något ställe på jordklotet ska kallas hemma för mig så är det Sköndal.

Där tillbringade hon sina sista tonår och gick i gymnasiet i Kärrtorp. Sedan blev det studier i bland annat psykologi och sociologi i Palm Springs och New York.

– Jag sökte både till universitetet här hemma och i USA och kom in på båda. Jag visste inte riktigt hur jag ville göra men pappa tyckte att jag skulle lära mig

mer om jag flyttade till ett annat land. Mamma tyckte att jag var lite blyg och pushade mig också. De hade rätt för jag upplevde enormt mycket och blev väldigt självständig.

Efter sin examen i psykologi och socialt arbete arbetade hon i New York och blev sedan rekryterad till en kommun i London. Då var hon halvvägs hemma och började pendla till Stockholm under tre år.

– Min lillasyster fick barn och min pappa blev sjuk och det gjorde att jag ville vara nära min familj. Jag åkte hem minst en gång i månaden så till sist kände jag att det kanske är lika bra att flytta hem igen. Nu är jag singel men vill gärna skaffa familj i framtiden och då vill jag också bo i Sverige nära min familj.

När hon återvände igen efter tolv år utomlands hade stora förändringar skett och Sverige blivit mer internationellt. Bahareh tycker att hon har lätt för att anpassa sig till nya miljöer och ser det numera som en styrka att hon har växt upp i flera helt skilda kulturer. Under en kort period i gymnasiet kände hon sig dock lite förvirrad och ledsen.

– Tack och lov varade det inte länge. Det hela började med att jag insåg att jag var på ett sätt med iranier och på ett annat när jag var med svenskar. Detta gjorde mig förvirrad och jag tänkte vem är jag egentligen? Sedan kom jag på att jag är lite av det bästa från två kulturer.

I Flemingsbergs kyrka är det nu fullt av barn som vill dansa, spela pingis och måla. Konsten är bra för själen anser Bahareh och därför finns flera sådana aktiviteter i KomSamman.

– Att skapa och få uttrycka sig är läkande, säger

Bahareh och presenterar mig för Iiad som är 13 år och kommer från Palestina. Han har varit fem år i Sverige och kommer regelbundet till KomSamman.

– Jag fixar med lite allt möjligt som att sätta på film och tar fram grejer som pyssel och bingo. Det är roligare att vara här än hemma för där finns inget att göra.

Iiads pappa jobbar medan mamma är hemma med småsyskonen. Han tycker det är lättare att få kompisar här. Han gillar, precis som de flesta av killarna, att spela fotboll. Förutom det utövar många av pojkarna karate eftersom Hossam, som varit kapten i irakiska karatelandslaget, ställer upp och tränar alla som vill. Han är också ett exempel på en pappa som har blivit engagerad i KomSamman.

Bahareh visar ett annat rum där Nizam, en man i kostym, vit skjorta och hornbågade glasögon, ligger på golvet med en massa målade träd framför sig. Några 10-åriga flickor visar honom sina livsträd.

Nizam Nisayif är konstnär och musiker. Han flyttade hit för två år sedan med sin fru och 12-åriga dotter och bor för tillfället i Visättra.

Varje onsdag hjälper han dem som vill måla med teknik och uppmuntran. Han har många strängar på sin lyra eller snarare luta. Det är nämligen huvudinstrumentet i hans universitetsexamen i musik och konst. Nizam har gjort film och TV i Irak men även hunnit med att göra en film i Sverige med titeln ”Änglars drömmar”.

– Den handlar om att uppskatta det som finns i Sverige. De flesta barn är bortsökta och tar för givet en massa saker som barn i Irak bara kan drömma om.

Den timslånga filmen gjorde Nizam helt själv, allt

från musik till klippning.

– Det var en häftig känsla när jag visade den för 300 personer på Kulturskolan i Strängnäs.

Han önskar mest av allt att hitta ett arbete men eftersom han knappt talar svenska är det svårt.

– Får jag inget jobb har jag inga pengar och det är svårt med bostad. Just nu bor vi i andra hand och får flytta omkring, säger Nizam.

– Medan jag lär mig svenska måste jag ha något vetigt att göra, annars mår jag dåligt. Jag har frågat om jag kan få komma och spela luta på Huddinge sjukhus för att muntra upp patienterna men har inte fått något svar ännu.

Att Nizam är kreativ och driftig inser man snabbt men det är förstås mycket svårt att i hans ålder starta om på nytt.

– Jag är 45 år och har en universitetsutbildning men här är den värdelös och jag skulle behöva sätta mig på skolbänken igen.

Några yngre förmågor som precis har lämnat skolbänken för dagen är Tuguldur från Mongoliet och Abdi-aziz från Somalia, båda i 13-årsåldern. De har bara varit här i två år men tala redan utmärkt svenska.

– Jag kommer hit för att träffa kompisar. Det är lättare här än i skolan när man är ny.

Abdi-aziz har nio syskon så hemma är det trångt och rörigt i de små lägenheter som familjerna bor i.

– Vi spelar fotboll, det är kul, och så pingis ibland, säger Abdi-aziz.

– Att titta på när tjejerna dansar är också skoj, tycker Tuguldur.

Han visar mig rummet där både vuxna och barn dansar. Dansgruppen övar intensivt eftersom de ska uppträda om någon månad.

– Det man gör här ska leda till något. Vi ska ha en konstutställning också och så ska barnen i skolan få skriva en uppsats om vad de tycker om KomSamman, säger Bahareh.

Till hösten kommer de också att sätta igång med regelbundna ”hjälpkvällar”. Då ska barnen få göra något som är bra för andra, till exempel besöka servicehuset i närheten och dansa och läsa högt för de gamla. Bahare hoppas att barnen ska ta egna initiativ och se var de bäst kan hjälpa till.

– Vi sätter igång dem med några förslag, sedan får det utvecklas efterhand. Barn som själva behöver stöd kan må bättre av att kunna hjälpa någon annan. Då blir man dels medveten om att man inte är ensam i sin situation, dessutom växer självförtroendet.

sommar tänker Bahareh också visa biofilm utomhus med titlar som Jalla Jalla, Det nya landet och någon Bollywoodfilm. En och annan utflykt utanför Flemingsberg med buss blir det också.

– Vi som kommer hit måste också lära oss och vara nyfikna på vad som passar i den svenska kulturen när det gäller sociala koder, annars kommer vi inte in i samhället. Vi ska inte ge upp våra identiteter men vi måste lära oss språket så vi kan bidra med vår kunskap och vara till nytta. Det är en balans att anpassa sig men viljan måste finnas om det ska bli bra i ett nytt land.

I september ska KomSamman utvärderas men Bahareh tror att de kommer att fortsätta fortsätta att utveckla verksamheten.

Zahra kommer springande med ett likadant halsband som Bahareh fick. Hon ger det till mig.

- Tack, vad fint, säger jag.
- Varsegod, säger hon.

5

”

**Vi kom
UTOMLANDS
och ingen kände oss.
Nu har vi fått en
IDENTITET,
folk vet vilka vi är
och att vi har
ett företag,
vi har en viss STATUS.**

Shilpa Jain
egenföretagare, Fittja

Om någon hade berättat för Shilpa Jain när hon kom till Sverige våren 2004 att hon sju år senare skulle ha ett företag med ett 20-tal anställda, en ny bil och också vara i färd med att flytta in i ett nybyggt hus med trädgård hade hon inte trott dem.

– När jag kom trodde jag bara att jag skulle vara hemmafru. Vi hade aldrig trott att vi skulle ha så många anställda och ett fint hus.

Vi – det är Shilpa och hennes man Raman Jain. Att de har samma efternamn beror inte främst på att de är gifta får jag förklarat för mig en aprildag när jag hälsar på i deras radhus i Fittja, utan på att de båda bekänner sig till jainismen, en indisk religion i vilken många av utövarna bär samma efternamn.

Men det är inte för att diskutera religion som Shilpa har bjudit in mig i vardagsrummet med den tjocka turkiska mattan på golvet och tunga gardiner för fönstret, utan för att prata om deras företag Jain Trädgård AB och om kursen Svenska för företagare (sff) som Shilpa gick för ett par år sedan.

Shilpa och Raman kommer från delstaten Punjab

i norra Indien, nära gränsen mot Pakistan, där deras familjer känner varandra. 2003 presenterade de Shilpa för Raman som sedan mitten av 1990-talet är bosatt i Sverige. I december samma år gifte de sig.

Innan Shilpa lämnade Indien visste hon inget om Sverige, även om hon hade lokaliserat landet på kartan, men hon intog en pragmatisk inställning till sitt nya liv.

– Jag tänkte att jag ska åka dit vare sig det är bra eller inte, så det var bättre att inte läsa något innan. Men här finns många möjligheter för människor.

Hon flyttade in i Ramans tvårummare i Fittja och ägnade det första halvåret åt att läsa Svenska för invandrare (sfi). Ett par månader efter att hon hade klarat C-kursen födde hon paret första dotter. Året därpå fick de ytterligare en flicka.

– Då trodde jag att jag bara skulle vare hemmafru men jag kan inte bara sitta ensam hemma.

Ytterdörren slår igen och snart står Raman i dörren till vardagsrummet och ber om ursäkt för att han avbryter oss. I handen har han ett brev från Migrationsverket som precis har kommit med posten.

– Titta här! Jag kunde inte vänta, jag var tvungen att visa det.

I brevet står det att en kille från Nepal har fått uppehålls- och arbetstillstånd i ytterligare två år tack vare sin anställning på Jain Trädgård.

– Han kommer att bli så glad, säger Raman.

Jain Trädgård har ett internationellt arbetslag med anställda från bland annat Indien, Afghanistan, Iran och Marocko och nu också Nepal.

– Snart börjar de första svenskarna, den första börjar i morgon. Han kommer från Södertälje och ska jobba med städning och rensa rabatter, berättar Raman

och frågar om det inte är dags för lunch.

köket med vacker ljuskrona och stoppade stolar i rött och guld värmer Shilpa upp en currygryta och indiskt havrebröd medan Raman skär rättika, morötter och ockra. Han berättar om hur han 2004 hamnade i trädgårdsbranschen.

– Jag hade en kompis från Spanien som hade jobbat flera år i branschen. Eftersom jag var bra på affärer skulle jag få in kunderna och han göra jobbet.

Men 2008 blev de bägge kompanjonerna osams och bestämde sig för att dela på företaget. Raman tog hälften av kunderna och hälften av de anställda med sig och tillsammans med Shilpa startade han Jain Trädgård AB.

Företaget anlägger och underhåller trädgårdar, gör markarbeten, städar på allmänna platser och röjer snö. De jobbar både åt privatpersoner och som underentreprenör till andra företag, bland slutkunderna finns till exempel Tyresö Bostäder, Familjebostäder i Farsta och Botkyrka kommun.

Eftersom verksamheten är säsongsbetonad varierar antalet anställda kraftigt men utslaget över hela året har Jain Trädgård en personalstyrka på 25 personer.

– Företagen är nöjda med oss och lägger ut mer och mer jobb, säger Raman.

– Sommartid har vi ingen tid till något annat, tillägger Shilpa.

Shilpa sköter all administration – fakturering, löneutbetalningar, personalfrågor, korrespondens – medan Raman har hand om marknadsföring och kundkontakter. De driver verksamheten från hemmet men hyr också en lokal i Alby där all utrustning förvaras.

Efter lunchen erbjuder sig Shilpa att ta mig med dit. För bara ett par månader sedan klarade hon körkortet på sin tredje uppkörning så vi tar familjens Landrover. Tack vare körkortet slipper Shilpa vänta på att Raman ska skjutsa henne och i sommar kan hon själv göra inspektionsrundor på de ställen där de har pågående projekt.

I Alby låser Shilpa upp dörren till en 260 kvadratmeter stor lokal, omöblerad så när som på ett litet bord, några fällstolar och en mikrovågsugn. Utefter väggarna hänger slangar, stegar och grästrimmers.

– Här är våra släpvagnar, här är gräsklipparna. Lövbålsarna är alla ute, de används till sandsopning, säger Shilpa medan hon visar runt.

– Eftersom vi har mycket plats köper vi in extra utrustning för att få bra rabatt.

Till företaget hör också ett dussin bilar men de är ute och rullar, bland annat på Barnhusgatan i centrala Stockholm där Jain Trädgård jobbar med markanläggning på fackförbundet Sekos fastighet.

Snart dyker också Raman upp i lokalen. Han har stämt möte med en handläggare från Arbetsförmedlingen som ska besöka företaget tillsammans med fyra arbetssökanden.

Raman är inte säker på att han kommer att anställa via Arbetsförmedlingen i sommar men vill vårda kontakterna.

– Förra året anställda vi tre, fyra personer via Arbetsförmedlingen och de var väldigt bra men den här gången har vi inte hittat någon, förklarar han.

Enligt Shilpa är det många som söker jobb.

– Alla säger att vi betalar bra lön så därför vill de jobba med oss.

På väg tillbaka till Fittja frågar jag Shilpa hur hennes liv hade sett ut om hon hade bott kvar i Indien.

– Då hade jag varit hemmafru och jag tror inte att jag hade trivts. Jag tror inte att jag hade skaffat körkort heller.

Anledningen till att hon började jobba var att hon blev deprimerad av att vara hemma ensam med barnen hela dagarna utan någon att prata med.

– Det var katastrof. Jag sa till min man att jag ska jobba för att komma ut och träffa människor.

Shilpa besökte Botkyrka vägledningscenter för att tala med en studie- och yrkesvägledare och det var där hon fick syn på en broschyr om Svenska för företagare (sff) och bestämde sig för att börja plugga.

Deltagarna i sff har vitt skilda bakgrunder men den gemensamma nämnaren är att de alla driver eller vill driva ett företag.

– Oavsett vilken bransch de ska jobba i behöver de kunna regelsystemen och förstå den svenska marknaden, säger Staffan Holst som är en av lärarna på kursen.

Många av deltagarna har varit egna företagare i sina hemländer, en del även i Sverige.

– De har också en viss attityd gemensamt, de är alla självständiga, drivna personer.

På kursen studerar de lagar och regler, gör studiebesök hos myndigheter och organisationer och formulerar en affärsplan. Det är viktigt att tipsa om att myndigheterna i Sverige erbjuder mycket stöd och service till nyföretagare eftersom myndigheter i många andra länder har en mer kontrollerande funktion, påpekar Staffan.

– Om en invandrare inte vet det utan i stället und-

viker kontakt med till exempel Skatteverket kommer det att gå väldigt dåligt för det företaget.

Starta eget-kursen kombineras med språkundervisning där man så långt som möjligt försöker använda material som har med företagande att göra. Enligt Staffan Holst blir dynamiken i klassrummet en helt annan när undervisningen utgår från ett ämne som eleverna är kunniga inom, till skillnad från klassisk sfi-undervisning som fokuserar på svenska språket och svensk kultur – de områden där invandrare har sämst kompetens.

– Om man i stället pratar om affärer och sådant som de är experter på och intresserade av blir det en mer jämlik relation mellan elever och lärare. Den känslan av kompetens tar de med sig ut från skolan.

I den senaste gruppen som slutförde kursen fanns bland annat en italienare som ville starta simskola, en libanesiska som skulle starta skönhetsalong, en eritreanska som hade sett en marknad för en eritreansk restaurang och en ukrainska som drömde om en blomsterbutik. Många utnyttjar kunskaper och idéer från hemlandet i sin nya affärsplan.

Vuxenutbildningen i Botkyrka har inte undersökt vad som händer med deltagarna efter kursens slut men Staffan Holst gör en uppskattning mellan tummen och pekfingeret.

– En tredjedel har redan eller startar ett nytt företag ganska snart efter kursen, en tredjedel får ett kvalificerat jobb och en tredjedel studerar vidare. Det är inte så att folk bara går ut i passivitet utan vi har en stark känsla av att de tar sig vidare.

Redan innan hon gick sff jobbade Shilpa med administration i det gamla företaget, tillsammans med Ramans kompanjons son. Hon hade läst lite företagsekonomi i Indien och lärde sig allt efterhand hur det funkade.

– Det kom med tiden. Jag vet inte hur jag klarade det, det var Gud som hjälpte mig.

För Shilpa har den viktigaste lärdomen från sff varit att lära sig att planera verksamheten. Hon tar med mig upp till radhusets övervåning, förbi det lilla rum som är inrett som ett jainistiskt tempel med girlander, gudabilder och ett altare, och in på kontoret.

Hon klickar upp ett kalkylblad där företagets lönekostnader är uppspaltade månadsvis. Sen öppnar hon ett annat dokument som visar hur mycket hon har fakturerat varje kund per månad. Hon säger att det är viktigt att ha koll på företagets utgifter och se vilka kunder som står för de största intäkterna.

– Om man gör planering så vinner man i slutändan. Här kan jag se hur vi ligger till så att vi inte behöver ringa revisorn hela tiden. Innan tänkte jag att det inte behövdes men det gör det.

Hon säger också att hon har fått bättre koll på regler, nya myndighetskontakter och en ny vokabulär. Sff passade henne dessutom bättre än den sfi-kurs som hon gick när hon först kom till Sverige.

– Det var mycket roligt och smidigt. Lärarna var hjälpsamma och motiverade eleverna. På sfi ställer de inte lika stora krav.

Uppstarten av sff delfinansierades av Nutek, nuvarande Tillväxtverket. Enligt Vukica Bosnjak på Tillväxtverket ville man att nyanlända företagare och entreprenörer snabbt skulle få stöd för att kunna starta

eget även i Sverige.

– Om de i stället hamnar i det ordinarie systemet slussas de vidare till andra projekt där man inte ser deras potential som företagare.

Sff finns i dag inte bara i Botkyrka utan även i Örebro och Tillväxtverket jobbar för att sprida utbildningen till hela landet.

Trots att invandrade företagare har ett visst informationsunderläge eftersom både språk och regler är nya för dem klarar de sig relativt bra. I Tillväxtverkets undersökningar uppger de i högre grad än svenskfödda företagare att de kan försörja sig på verksamheten.

– Det är en myt att det handlar om en lågutbildad man som driver en kiosk eller pizzeria. De är överrepresenterade inom hotell, restaurang och handel men det är en heterogen grupp som finns i alla möjliga branscher, säger Vukica.

Shilpa och Raman har inga problem att försörja sig på Jain Trädgård. Företaget går bra och omsättningen har ökat snabbt sedan starten för tre år sedan. Jag frågar Shilpa vad som är nyckeln till deras framgång.

– Snälla, vi kämpar 24 timmar om dygnet, skrattar hon. Om du inte kämpar hårt förlorar du tid och pengar.

Liksom de flesta egenföretagare ägnar Shilpa mycket tid åt jobbet. Hon berättar hur hon jobbade dygnet runt när hon studerade sff parallellt med arbetet med företaget. På dagtid var det undervisning, på kvällen satt hon vid datorn och skrev fakturor och på natten när alla sov pluggade hon svenska glosor.

Efter sff-kursen sökte hon till en trädgårdsmästar-kurs i Bro för att skaffa sig en mer formell trädgårds-

kunskap, men blev inte antagen eftersom kursarrangören inte trodde att hon skulle klara av att jobba och studera samtidigt.

– Men vad jag gör de övriga sexton timmarna av dygnet är väl min personliga sak, säger hon oförstående.

Att likt svenskar umgås med vänner och bekanta på fritiden är ovanligt i den miljö Shilpa växte upp i och hon tror att det är bra för affärerna

– Om du har många kompisar har du inte tid till familj och att jobba.

Shilpa beskriver hur alla hennes och Ramans drömmar har besannats tack vara företaget. När de bodde i tvårummaren drömde de om ett radhus och sen drömde de om en ny bil, som nu står parkerad utanför. Nästa mål var ett större hus med tomt och i sommar går även den drömmen i uppfyllelse när familjen lämnar Fittja och flyttar till ett nyproducerat hus i Tullinge.

– Vi kom utomlands och ingen kände oss. Nu har vi fått en identitet, folk vet vilka vi är och att vi har ett företag, vi har en viss status. Det är indiskt tänkande, säger hon och skrattar.

6

”

Jag ser alla här som svenskar. Vi bestämmer inte vem vi ska ANSTÄLLA utifrån varifrån de kommer. Det är den som har KOMPETENSEN som FÅR JOBBET.

Ablahad Afram
vd, Tumba

Vi står i ett diskrum som tillhör restaurang Drottninghof på Drottninggatan i Stockholm. Längst in i lokalen syns två killar i blå t-shirtar och spolar av smutsiga lunchtallrikar vid en rostfri bänk. ”Jag diskar rent med Aksab Kemi” står det på deras ryggar.

Ablahad Afram nickar gillande mot t-shirtarna. Trots att han är klädd i välskräddad marinblå kavaj, vit skjorta och slips känner han sig hemma i den fuktiga och bullriga köksmiljön. Det var i köket på Södersjukhuset som han en gång började sin yrkeskarriär i Sverige och i dag är han VD för Aksab Kemi som tillverkar rengöringsmedel och levererar diskmaskiner till storkök.

– Diskrummet är centrum i den här branschen. Fungerar inte maskinerna växer disken på hög. Att diska för hand kräver mycket resurser och det blir inte riktigt rent, säger han.

Tack vare Aksab Kemis framgångar blev Ablahad 2005 utnämnd både till Årets företagare i Stockholm och Årets nybyggare i Botkyrka. Länsstyrelsen i Stockholm har dessutom engagerat honom som ambassadör

för Anställt kompetensen, en satsning som har initierats av landshövding Per Unckel och som ska skapa medvetenhet om den kompetens som finns hos de utrikesfödda i länet. Med på tåget finns en lång rad myndigheter, fackförbund och näringslivsorganisationer.

– Ablahad kan ge energi och vara en förebild för dem som stöter på problem. I stället för att de ska tänka att det är omöjligt vill vi visa att det finns de som klarar det, förklarar Sam Yildirim, utvecklingsledare för integration på Länsstyrelsen och projektledare för Anställt kompetensen.

Ablahad skapar också en motbild till myten ”invandrar tar våra jobb” eftersom han tvärtom har skapat jobb åt ett stort antal människor, både med svensk och med utländsk bakgrund.

Tre timmar innan vi hamnar i diskrummet på restaurang Drottninghof tar Ablahad emot på sitt kontor i Tumba. En snabb titt på väggarna ger både en bild av varifrån han kommer och var han är i dag. Tavlor med syrianska motiv, till exempel den pittoreska staden Maaloula, samsas med inramade patent på nya kemtekniska produkter.

Ablahad Afram föddes 1948 i staden Kamishli i norra Syrien, inte långt från den turkiska gränsen. Det var en fattig region och liksom många andra familjer från trakten flyttade Ablahad med sina föräldrar till Libanon i tonåren.

I Libanon utbildade han sig till VVS-montör och startade ett litet företag i byggbranschen. Men 1975 bröt inbördeskrig ut i landet och Ablahad och hans hustru Mouna bestämde sig för att skapa sig en ny framtid i Sverige.

– Inbördeskrig är det värsta som finns. Livet hade stannat men jag var ung och tänkte att jag ville skapa något i mitt liv och inte bara vänta medan tiden går, säger Ablahad och slår sig ner bakom det stora skrivbordet.

Strax efter att det nygifta paret hade fått uppehållstillstånd i Sverige fick Ablahad via en bekant höra att det var stort behov av arbetskraft i köket på Södersjukhuset och där fick han jobb. Ablahad portionerade ut mat och körde brickvagnar till diskrummet.

– Det var en bra start på livet i Sverige. Jag umgicks med många nya människor och pratade svenska. Det var först då jag kunde börja planera för framtiden.

För även om köket på Södersjukhuset var en bra plats att börja på ville Ablahad inte bli kvar utan hans mål var att bli egen företagare. Han gick en yrkesutbildning i VVS och ventilation, jobbade på en byggfirma, drev en lunchrestaurang i Uttran och startade en köttgrossist för restauranger innan han 1986 öppnade cateringfirman Afram Kök och Service.

– Så snart jag levererade mat började kunderna fråga om kemtekniska produkter så då levererade jag det också.

Ablahad bestämde sig för att sluta med matleveranserna och koncentrera sig helt och hållet på disk- och rengöringsmedel. Tack vare sin bakgrund i VVS-branschen kunde han också erbjuda reparation av diskmaskiner.

Till slut hade Ablahad hamnat i en bransch där han kände att han kunde utvecklas och växa och Afram Kök och Service blev Aksab Kemi.

Ablahad möttes inledningsvis av mycket misstro men säger att han tog det som en utmaning.

– Många trodde inte att det var ett jobb för en invandrare, det var för högteknologiskt. Speciellt mina landsmän var tveksamma till att anlita mig, de sa ”nej, min maskin kommer att bli förstörd.”

För att konkurrera med de stora aktörer som på den tiden dominerade marknaden satsade Ablahad på att ge så snabb service som möjligt. En restaurangägare kan inte vänta tills på måndag om något går sönder i köket under helgen och tack vare sin tillgänglighet lyckades Ablahad slå sig in på marknaden.

– Mina kunder började sprida ryktet att det fanns en ny aktör i branschen, att jag var pålitlig och snäll. Jag har många kunder kvar i dag sedan dess.

Aksab Kemi startade i en lägenhet i Alby där Ablahad hade både kontor och lager. Han tillbringade arbetsdagen i bilen som han packade full med diskmedelsdunkar och pappersprodukter. Tack vare den tegelstensstora Nokia Cityman som han hade låtit installera i bilen var han alltid nära och klarade sig utan kontorist.

Men att släpa dunkar med diskmedel upp och ner i hissen till lägenheten blev i längden väldigt opraktiskt och Ablahad skaffade en större lokal i Sköndal. I takt med att verksamheten expanderade flyttade han sedan vidare till Årsta och sen Eriksberg.

När han tänker tillbaka på den första tiden med företaget minns han inte mycket annat än jobb.

– Det fanns ingen ledighet. Att jobba 12–14 timmar var normalt för mig med både kontorsarbete och leveranser.

I början köpte Ablahad in rengöringsprodukter utifrån men i början av 1990-talet bestämde han sig för

att starta egen tillverkning för att på så sätt hålla priserna nere och samtidigt försäkra sig om att kvaliteten var god. Han hade en bekant med lång erfarenhet från kemibranschen och tillsammans utvecklade de Aksabs egna produkter för disk och golvvård.

Sen växte företaget snabbt och Ablahad anställde tekniker och kontorister, säljare och marknadsförare. I dag har Aksab Kemi sammanlagt 30 anställda på huvudkontoret i Tumba och på filialer i Göteborg, Örebro och Växjö.

Ablahad reser sig från skrivbordet och frågar om jag inte vill ta en titt på lagret. Där trängs Aksabs egna kemikalier i vita runda plastdunkar med inköpta produkter från andra märken. I den andra änden av lokalen sker tillverkningen och där står blandningsmaskinen och fyllningsmaskinen.

Ablahad pratar med personalen och frågar hur arbetet går. Janne, Lasse, Jocke – idel svenska namn flyger genom luften och det är inte så konstigt eftersom en stor majoritet av de anställda har svensk bakgrund. På företaget finns också tre utrikesfödda, inklusive Ablahad och hans hustru Mouna, och åtta anställda som är andra generationens invandrare.

Jag frågar Ablahad vad han tänker om att anställa utrikesfödda. Det visar sig att det inte är en fråga han funderar särskilt mycket på.

– Jag ser alla här som svenskar. Vi bestämmer inte vem vi ska anställa utifrån varifrån de kommer. Det är den som har kompetensen som får jobbet.

På Aksab Kemi måste säljarna tala felfri svenska och dessutom kunna de svenska sociala koderna. Även på lagret och i tillverkningen krävs att de anställda har

mycket goda svenskakunskaper för att ha bra koll på säkerhetsföreskrifterna.

Ablahad vet av egen erfarenhet att en invandrare måste jobba hårdare än en infödd svensk för att komma lika långt.

– Jag har jobbat tre gånger mer än en svenskfödd för att komma hit. Om jag hade varit född i Sverige hade jag haft fler kontakter, utbildat mig tidigare. Det hade nog både gått snabbare och blivit större.

Men det är inget som Ablahad är bitter över. Snarare har han stor förståelse för att det förhåller sig så.

– Arbetsgivaren känner att ”jag känner inte den här människan” och därför krävs mycket mer kraft av en invandrare för att bli godkänd.

Men Sam Yildirim på Länsstyrelsen tycker inte att det är rimligt att så många utrikesfödda går arbetslösa samtidigt som det i många branscher råder akut brist på kompetent personal.

– En del brukar säga att det beror på deras bakgrund men när vi tittar på deras utbildning ser vi att två tredjedelar har gymnasieutbildning eller mer.

Nyckeln till att få ut de här personerna på arbetsmarknaden ligger ofta i de första åren i Sverige. Enligt Sam Yildirim krävs en fungerande undervisning i svenska och snabb möjlighet att komplettera sina yrkeskunskaper.

– Samtidigt måste arbetsgivarna öppna dörren på glänt. Om de gick efter kompetens och inte bakgrund skulle inte så många utrikesfödda gå arbetslösa mitt i en högkonjunktur.

En del av dessa arbetslösa, i alla fall de med syriansk bakgrund, ringer ibland till Ablahad för att fråga om

han har jobb att erbjuda. Senast var det en kvinna som kom till Sverige för fyra år sedan. I Syrien hade hon jobbat som ingenjör men trots att det i Sverige finns stor efterfrågan på erfarna ingenjörer går hon arbetslös.

– Hennes problem var att hon kunde läsa svenska men hon hittade ingen att prata med. Hon sa att ”här i Södertälje finns nästan inga svenskar”, berättar Ablahad samtidigt som han rattar bilen på väg från Tumba till Årsta.

– Jag sa till henne att titta på tv, läsa tidningar, läsa kurser på ABF. Om hon hade kunnat bättre svenska hade jag kunnat ge henne jobb som innesäljare. Men i stället för att låta tiden gå måste hon studera.

Vi svänger in på ett industriområde och Ablahad parkerar framför en låg byggnad. ”Food Center” står det på skylten och det visar sig att Ablahad är VD för ytterligare ett företag, en matgrossist som han äger tillsammans med en grupp affärsmän från den syrianska företagarföreningen Sabro.

Verksamheten har ännu inte riktigt tagit fart men Ablahad visar runt bland pastapaket och valnötspåsar, tar mig med på en sväng genom kylan där gräddfil och saltgurka står staplade på golvet men undviker frysrummet där termometern visar minus 21 grader.

Inne på kontoret sitter alla de anställda upptagna i möte. Ablahad påpekar att personalstyrkan är mycket mer internationell än på Aksab Kemi – i stort sett alla är födda utomlands och mer än hälften har varit i Sverige i mindre än tio år.

Ablahads dotter Sara Afram Berggren som leder verksamheten kommer ut från mötet. Hon berättar att det är en ren slump att personalstyrkan ser ut som den gör. Anställningarna har skett genom ett beman-

ningsföretag som de fick kontakt med via Arbetsförmedlingen.

Språkkraven är långt ifrån lika hårda som på Aksab Kemi.

– Man ska kunna läsa svenska och göra sig förstådd, sedan lär man sig efterhand. I början pratade alla arabiska med varandra men nu har vi sagt att det är förbjudet så alla pratar svenska, skrattar hon.

Besöket på Food Center blir kort. Ablahad har ett möte på banken senare på eftermiddagen och innan dess vill han presentera mig för några av sina kunder av vilka de flesta är krögare.

Eftersom många invandrare är sysselsatte i restaurangbranschen tror han att de har gott om synpunkter på vad som krävs för att få ut fler utrikesfödda på arbetsmarknaden.

Det är en solig fredagseftermiddag och på Sergelsgatan myllrar det av människor. Aksab Kemi har över tusen kunder i Storstockholm och här i City är det tätt mellan dem. Just när vi passerar Café Bellman kommer innehavaren Idmon Örunver ut genom dörren.

– Ta en fika med oss, föreslår Ablahad.

Vislår oss ner på övervåningen med utsikt över cafélokalen samtidigt som Idmon balanserar tre koppar kaffe uppför trappan. Bakom kassan står två unga tjejer med till synes helsvenskt ursprung men Idmon säger att i köket har många invandrarbakgrund. Han tycker att branschen har fått ett oförtjänt rykte som oseriös och beskriver restaurangköket som ett bra ställe för nyanlända att få in en fot på arbetsmarknaden.

– I disken behöver du inte så mycket språk. Däri-

från går du vidare till köket och serveringen. Först när du kommer till Sverige handlar det mesta om överlevnad och försörjning men efter ett halvår har du fått lite självförtroende och kan tänka ett steg längre.

Idmon anställer gärna människor från andra delar av världen eftersom han säger att det är svårt att hitta samma stolthet över serviceyrket bland svenska ungdomar.

– Den känslan bidrar till att alla andra också jobbar bättre.

Ablahad tackar för kaffet och säger att det är dags att gå vidare. Vi korsar Hötorget och går förbi Kungshallen, en annan kund till Aksab Kemi, och fortsätter mot Drottninggatan och restaurang Drottninghof.

Ablahad skannar av lokalen där det råder lugn efter lunchrusningen. Ägaren Sami Rhawi syns inte till. Vi letar efter honom i restaurangens bakre regioner och det är så vi hamnar i diskrummet där Ablahad blir glatt överraskad av att personalen har t-shirtar från Aksab Kemi på sig.

Snart dyker Sami upp och bjuder oss på syrianskt kaffe. Till skillnad från Idmon några kvarter bort tycker han att det är viktigt att kunna bra svenska i ett restaurangkök.

– I köket är det stressigt, kocken skriker och då måste du kunna facktermerna.

Enligt Sami börjar även restaurangjobben bli mer kvalificerade och han skulle önska att Arbetsförmedlingen satsade mer på utbildning snarare än praktik.

– På praktiken har jag inte tid att hjälpa dem. Det är bättre att krögaren får betalt som utbildare, gör en utbildningsplan på en månad och ger ett diplom. Då är det nästan hundra procent säkert att personen får jobb.

Att få jobb och kunna försörja sig själv ger oerhörda vinster för individer, deras familjer och för samhället – det har slagits fast i många olika utredningar. Trots det dröjer det i snitt sju år efter ankomsten innan en invandrare får jobb i Sverige.

Enligt Sam Yildirim på Länsstyrelsen beror det på ett systemfel. Han skissar en bild av ett flyktingmottagande där det saknas lämplig väg ut på arbetsmarknaden både för de 20 procent sämst utbildade och de 40 procent bäst utbildade.

– Vi har ingen arbetsmarknadspolitik vare sig för analfabeter eller för atomfysiker.

De som är analfabeter eller saknar fullständig grundskoleutbildning kan inte kryssa i många rutor på blanketter som efterfrågar utbildning, yrke och arbetslivserfarenhet och faller rakt igenom systemet. Samtidigt finns det många exempel på hur även de med minst utbildning blir framgångsrika om man tar till vara deras kompetens och ger dem stöd.

De bäst utbildade tvingas ofta gå om sin högskoleutbildning eller blir fast i ett yrke som inte motsvarar deras kompetens. Sam Yildirim vill i stället se en svenskundervisning som är anpassad till individen, bättre möjligheter att validera kompetens från andra länder och rimliga chanser att komplettera det man saknar.

– Under tiden kan du jobba i ett annat yrke för att inte bli passiv men du ska inte bli inlåst där utan hela tiden aktivt bygga på, säger han och jämför med Ablahad som parallellt med jobbet på Södersjukhuset pluggade svenska och läste kurser i VVS-teknik.

– Det är som att klä en julgran. Först sätter du i belysningen, hänger kulor och glitter och till slut sätter du i kontakten i väggen.

7

”

**Det är självklart
att jag hellre vuxit upp
med min FAMILJ.
Men ödet gjorde
att jag kom till det här
landet – och blev
tvungen SKAPA
ett eget och
ansvarsfullt LIV.**

Akram Borhan
coach, Kista

Socionomutbildning eller motsvarande” stod det i annonsen när Tyresö kommun sökte coacher till ett gruppböende för ensamkommande flyktingbarn. Akram Borhan chansade, ringde och berättade om sig själv och sin historia. Arbetsgivaren blev genast intresserad.

– Och du kommer att gilla mig ännu mer när vi träffas personligen, sa han och blev därmed en av de första som fick komma på intervju.

Historien ger en bra bild av Akrams outtröttliga energi och drivkraft. Han som själv anlände som ensamkommande flyktingbarn till Sverige när han var 15 år kommer nu att vägleda andra unga som har tagit sig hit på egen hand. För av de 200 sökande fick han givetvis en av tjänsterna – trots att han varken är socionom eller beteendevetare.

Akram ler och ögonen lyser:

– Det känns helt överkligt! Jag vill ju verkligen ha ett jobb där jag kan påverka och göra skillnad.

Han berättar om alla tankar och frågor han bar på den första tiden i det nya landet. Hur ska jag bli accepterad? Vilka värderingar ska jag ha? Ska jag plugga

eller arbeta?

– Jag har ju gått igenom exakt samma sak, så det här är något jag brinner för. Nu kan jag bidra med att berätta om min egen resa in i det svenska samhället.

Akram, som hunnit fylla 24 år, har länge haft en fast anställning som truckförare men i början av året tog han tjänstledigt för att gå en ledarskapsutbildning på Kista folkhögskola på halvtid.

– Jag har trivts bra på mitt jobb men känner att jag kan och vill mer. För att inte fastna där tog jag risken och började plugga, man måste våga, säger han och tillägger att han kommer att ha stor nytta av utbildningen i sitt nya arbete.

Det han skulle vilja förmedla till de unga tonåringarna på gruppboendet är att ha tydliga mål – både kortsiktiga och långsiktiga – annars kommer man ingenstans.

Akram tycker också att det är viktigt att inte anpassa sig för mycket till svenska värderingar. Man bör snarare bevara en del av de principer man har med sig i bagaget hemifrån och sedan kombinera det med nya värderingar.

– Jag tror också att det är viktigt att man arbetar med sin självkänsla och tar reda på vem man är. Och så måste man våga ta risker i alla sammanhang.

Allt låter självklart när Akram berättar på sitt rättframma och övertygande sätt. Men under ytan löper också en annan parallell historia. De åtta åren i Sverige har varit ett tufft, envist arbete och Akram blir mer dämpad när han berättar om tillfällena då han känt sig både särbehandlad och diskriminerad. Och om en fyra år lång väntan på permanent uppe-

hållstillstånd som urholkade självkänslan.

De senaste fem åren har antalet ensamkommande barn till Sverige ökat från 300 till 2 400 (2010). De flesta kommer från Afghanistan och Somalia och majoriteten är pojkar mellan 13 och 17 år. De har flytt från krig, förföljelse eller andra svåra förhållanden. Några av barnen har förlorat hela sin familj, medan andra har en eller båda föräldrarna i livet. Många har haft en lång och påfrestande flykt i händerna på smugglare, några har behövt arbeta i länder längs med vägen för att komma vidare.

Akram säger att han själv hade en jämförelsevis odramatisk flykt till Sverige. Men längtan efter sina anhöriga och skuldkänslorna över att han själv, men inte resten av familjen, skulle få en ordnad tillvaro – det delar han med många andra.

– Min syster sa ”Du svek oss storebror när vi behövde dig som bäst”. Jag har hela tiden försökt gottgöra det men har fortfarande skuldkänslor för att jag lämnade familjen i sticket – även om det inte var jag som fattade beslutet.

I fiket på Götgatan där vi sitter har lunchrusningen just tagit fart och sorlet lägger sig som en skyddande mur runt Akrams berättelse. Han viker servetten flera gånger medan hans chailatte står orörd på bordet framför honom.

Historien börjar innan Akram var född, då hans pappa som var politiskt aktiv i Eritrea, dömdes till 14 års fängelse. Han lyckade ta sig ut ur landet och kom till Saudiarabien där Akram föddes och växte upp. Men när familjen återvände till Eritrea fängslades Akrams pappa återigen. Eftersom Akrams säkerhet också var

hotad fattade hans mamma och släktingar beslutet att han måste lämna Eritrea. Flykten gick via Sudan till Sverige, där en av hans kusiner redan bodde.

– Allt gick så fort och blev bestämt över huvudet på mig, berättar Akram. Hade jag kunnat vrida klockan tillbaka hade jag kämpat för att få vara kvar. Det är självklart att jag hellre vuxit upp med min familj och mina syskon och haft ett bra liv med dem. Men ödet gjorde att jag kom till det här landet – och blev tvungen skapa ett eget och ansvarsfullt liv.

När Akram anlände till Stockholm kunde han bo hos sin kusin och behövde därför varken vistas på en flyktingförläggning eller bo i ett gruppboende för ensamkommande flyktingbarn.

Akram berättar om pressen och oron den första tiden då han samtidigt skulle börja i sin förberedelseklass inför gymnasiet. Han beskriver hur han visserligen var fysiskt närvarande i klassrummet men hur han i tankarna var någon helt annanstans: ”Hur går det med min mamma och mina småsyskon”? ”Kommer min pappa att klara sig i fängelset”? ”Kommer vi någonsin att återförenas?”

– Det var förstås jättesvårt att koncentrera sig men vi fick kämpa på i skolan utan att någon egentligen tog hänsyn till detta, säger Akram. Vi fick väldigt lite stöd och många hoppade av. Själv trodde jag aldrig att jag skulle klara studierna.

Akram läste in alla skolämnen på ett språk som var helt nytt och okänt för honom, han kunde inte använda sig av sitt modersmål tigrinja eller arabiska. Flera studier visar att det i genomsnitt tar fem år för en andraspråkslev att komma ikapp sina helsven-

ska klasskamrater. Enligt forskaren Monica Axelsson skulle det hjälpa om nyanlända elever fick använda sitt eget modersmål kombinerat med svenskan i skolarbetet (”Skolframgång och tvåspråkig utbildning”). Risken är annars stor att eleven ger upp och hoppar av gymnasiet. Och det finns ofta en tendens att vi lägger över misslyckandet på eleverna själva, menar hon.

Akram påpekar att han och hans klasskamrater i förberedelseklassen också var helt skilda från övriga helsvenska skolelever, till och med i matsalen satt de i ett eget hörn.

– Det andra året borde man i stället läsa med dem som har svensk bakgrund så att man kan öva språket mer, säger han. Jag önskar att systemet skulle kunna bli mer rättvist.

Som alla ensamkommande flyktingbarn tilldelades Akram en god man och en socialsekreterare, som han mest hade sporadisk kontakt med. För honom var de personer som skötte nödvändigt pappersarbete. Och även om han är tacksam att han fick bo hemma hos sin kusin kunde det inte ersätta en familj. Kusinen, som var politiskt aktiv, var fullt upptagen med jobb och egna barn.

– Jag är glad att han har varit med på resan, och han har förstås också haft ett bra inflytande på mig. Men innerst inne kände jag mig otroligt ensam – det tyngde mig hela tiden. Jag saknade mina föräldrar som ju alltid varit mina förebilder. Det var ju de som skulle leda och stötta mig.

Akram insåg att han måste söka egna förebilder annars skulle han gå vilse, som han säger.

– Jag var en ung kille men med massor av stora tankar som tvingades bli vuxen för snabbt. Vad jag behövde

var någon att diskutera med, som tog mig på allvar och försökte ta reda på vilken person jag egentligen var.

Oumie Ella Njai instämmer i att ensamkommande flyktingbarn behöver extra mycket stöd. Hon är projektledare för Jalla för alla, som är en del av Tema Nyanländas nätverk. Syftet med projektet är att ge ensamkommande flyktingungdomar hjälp att komma in i det svenska samhället. Tanken är också att skapa ett forum där ungdomarna kan mötas och få vara sig själva.

– Vi menar att man måste arbeta på ett annat sätt med ensamkommande barn än med vuxna nyanlända. De är så unga och inne i en kritisk period, säger hon.

Jalla för alla har startats av den ideella organisationen Skyddsvärnet, som arbetar med familjevård och erbjuder boendestöd för bland andra ensamkommande flyktingbarn. Personalen märkte att barnen och tonåringarna på boendet hade många frågor om bland annat asylprocessen och vart man ska vända sig för att få hjälp när man söker jobb. Många av ungdomarna hade ganska dålig kontakt med sin gode man, som de annars kunnat vända sig till.

– En av de boende berättade till och med att hans gode man sagt till honom att de kunde höras via Facebook, berättar Oumie Ella Njai. Nu lyssnade ungdomarna i stället på andra unga på boendet som varit här ett tag och som sa: ”Ni kommer ändå aldrig att få ett jobb, det är jättesvårt i Sverige”.

På Skyddsvärnet bestämde man sig då för att starta projektet Jalla för alla. Det övergripande målet är att ungdomarna ska komma in i det svenska samhället och att deltagarna ska växa som individer och kunna

klara sig själva.

I projektet, som startade i januari 2010, ingår att ge information om samhället, bland annat om hur det är att bo och leva i Sverige, jämställdhet och människors lika värde. De teman som tas upp påminner om den 60 timmars samhällsorientering som alla nyanlända ska få på sitt modersmål för att öka möjligheterna till integration. Men Oumie Ella Njai menar att den orienteringen inte alltid passar för ensamkommande flyktingbarn som inte har samma behov som nyanlända i 40-årsåldern.

– De känner sig ofta utanför i gruppen och jag tror absolut att man måste arbeta med ensamkommande barn på ett annat sätt.

I Jalla för alla ingår mycket mer än bara samhällsorientering. Projektet använder metoder som värderingsövningar och rollspel för att stärka självförtroendet hos ungdomarna. I olika grupper får unga killar och tjejer prata om sin framtid och sina drömmar och bland annat göra en så kallad *dream board* med minst tre tydliga mål de skulle vilja uppnå.

Andra teman som tas upp är alkohol och droger och det som kallas ”Här och där”, då man jämför Sverige med det land man ursprungligen kommer ifrån. Ungdomarna diskuterar bland annat olika synsätt när det gäller skola och familj.

– I många kulturer är mannen familjens överhuvud och den som bestämmer, säger Oumie Ella Njai. Ofta är det kollektivet som råder istället för individen, vilket ju är vanligast i Sverige. De ungdomar som kommer till Sverige måste öva sig på att bestämma och göra alla sina val på egen hand.

I början var många deltagare misstänksamma mot

att prata alltför öppet eftersom de trodde att det som kom fram i grupperna kunde föras vidare till exempelvis Migrationsverket eller deras eget boende. Men när de förstår att det är tystnadsplikt som gäller i gruppen börjar de flesta slappna av.

– De brukar säga att det är en plats där de trivs och där de känner sig trygga, säger Oumie och fortsätter att berätta om ett tillfälle då hon själv satt med i en av grupperna:

– Då delade man med sig av vad man varit med om innan man kom till Sverige och alla blev så berörda att de grät. Det var erfarenheter man aldrig tidigare hade pratat med någon om, varken sin gode man eller personal på boendet.

När det gäller Akram har han fått sitt starkaste stöd från sin fru och han låter stolt och glad när han pratar om henne. Hon är ursprungligen från Eritrea men kom redan som treåring till Sverige med sin familj. De gifte sig i somras.

– Jag har lyckats och har ett bra och stabilt liv medan några av mina vänner har tagit en annan väg. Men det är förstås väldigt individuellt beroende på vad man har med sig i bagaget. Har du traumatiska krigsupplevelser bakom dig och kommer från samhällen som totalt kollapsat är förutsättningarna givetvis inte lika goda.

Men de få uppföljande studier som gjorts visar att ensamkommande flyktingbarn har etablerat sig väl i Sverige, bland annat ”Ensamkommande men inte ensamma” en tioårsuppföljning av Marie Hessle (2009). Enligt henne uttrycker de unga vuxna att de trivs i Sverige och har etablerat stabila sociala relationer. De

har arbetat hårt för att lära sig svenska och kämpat för att klara sig bra i skolan. De har ett arbete och/eller en vidareutbildning. Studien visar också att de som deltar har velat bli svenska medborgare och många har själva hunnit bilda familj och skaffa barn, oftast med någon från sitt eget ursprungsland. Hessle skriver också att livskvaliteten i Sverige ofta har samband med om man lyckats återknyta band till sin ursprungsfamilj. För barn som kommer till Sverige är det därför viktigt att få hjälp med att söka kontakt med familjen eller andra nära släktingar.

Akram berättar hur han själv hela tiden drömde om att återförenas med sin familj, antingen i Sverige eller i Eritrea. Eftersom han väntade i fyra år på sitt uppehållstillstånd blev det aldrig aktuellt. I dag har han mer kontakt med sin mamma och syskonen men säger att skulden över att det var han som kom hit till tryggheten och fick det bättre materiellt, den får han leva med resten av sitt liv.

– Men jag har kunnat skicka pengar och åka ner och hälsa på. Jag har också hjälpt min syster så att hon kan studera på ett universitet i Sudan.

Genom åren har Akram nästan alltid arbetat ideellt bredvid sitt heltidsarbete. Han har engagerat sig i eritreanska föreningar och arbetar just nu med att förmedla vikten av att unga fortsätter att läsa och studera. Hans uppdragsgivare är SECO, Sveriges Elevråds Centralorganisation, och målgruppen är högstadieelever i förortsområden. Uppdraget fick han under ledarskapskursen på Kista folkhögskola då han och två andra på kursen valdes ut att föreläsa.

Akram berättar att han själv var en ambitiös elev hemma i Saudiarabien som drömde om att studera

några år utomlands för att sedan komma tillbaka hem och arbeta.

– Men i Sverige dödades den motivationen snabbt. Många i min förberedelseklass hade massor av kunskaper från sina hemländer men om du saknar förebilder är det lätt att du tappar hoppet. Jag vill uppmuntra alla att fortsätta trots svårigheterna eftersom man har så stor nytta av studierna. Flera av mina vänner från den tiden är jättesmarta men jobbar fortfarande kvar på McDonalds.

Han menar att det också handlar om vilka förväntningar föräldrar eller andra vuxna har på dig och berättar om sitt första arbete i Sverige. Han var 17 år och skulle börja gymnasiet och arbetade sommaren innan som lokalvårdare. Av sin arbetsgivare blev han erbjuden ett fast jobb, vilket skulle innebära att han måste hoppa av skolan.

– Jag blev smickrad förstås, men samtidigt jätteledsen. Tror du att han hade sagt till sin egen son att han skulle hoppa av skolan och ta ett jobb som lokalvårdare? Jag minns att jag tänkte: Det är så svenskarna ser på oss. De tror inte vi klarar av mer än att städa.

För Akram var det självklart att gå tillbaka till skolan efter sommarjobbet. Men han har mött många med samma erfarenheter som ställer samma fråga: Om majoritetssamhället ändå har den bilden av oss, varför anstränga sig och plugga?

Akram blev därför positivt överraskad när han senast föreläste för SECOs räkning på Akallaskolan utanför Stockholm. Flera av eleverna sa att de hade föräldrar som hade stora förväntningar på dem. Många elever hade också tydliga mål och framtidsdrömmar om akademiska yrken.

slutet av 2010 hade 170 av Sveriges 290 kommuner en överenskommelse om mottagande av ensamkommande flyktingbarn. I Stockholms län gjorde man en kraftsamling och lyckades fördubbla antalet platser förra året. Men Migrationsverket beräknar att det under 2011 kommer att saknas omkring 550 platser i hela landet och redan nu sitter ensamkommande barn fast i tillfälliga boenden i väntan på att få ett annat hem.

Akram har följt debatten och säger att han är medveten om att det finns åtskilliga kommuner som drar sig för att ta emot barn som söker asyl ensamma. Men han är också övertygad om att vi i Sverige missar en viktig resurs.

– Jag tror att kommunerna som säger nej förlorar mycket på att inte ta emot oss. Med rätt hjälp kan alla komma in i samhället. Vi är unga och har massor av kapacitet och kan bidra med mycket. Men då måste samhället ge oss den chansen.

8

”

JAG slutade köra lastbil 1998 och jag saknade det hela tiden. Men jag KÄMPADE mycket och jag är STOLT över mig själv.

Gholam Moghimi
lastbilsförare, Akalla

F inns det någon bil? Kan jag ta 1345?
Gholam Moghimi står och pratar med trafikledningen på transportföretaget Schenker i Spånga utanför Stockholm

Klockan är två på eftermiddagen och han har lovat att ta mig med på dagens första körning som går till Rosersbergs industriområde utanför Upplands Väsby.

Killen bakom disken räcker över bilnycklarna, samtidigt som han slänger en blick på mig.

– Javisst, det går alldeles utmärkt. Men har du en övervakare med dig i dag? Jag visste direkt att det var något konstigt med dig.

Gholam skrattar när vi går ut mot den stora parkeringen där över hundra lastbilar står uppradade. Han gillar att slänga käft med kollegorna.

– Även om jag har problem hemma mår jag alltid bra när jag kommer till jobbet.

Gholam kommer inte långt förrän han blir hejdad av en man på en gaffeltruck som också han ger en vänskaplig gliring.

– Jaså, ska hon intervjua dig? Hon kommer inte att få ett enda vettigt svar.

– Han är snäll, säger Gholam när kollegan försvinner på trucken. Man måste trivas på jobbet och jag trivs här. Jag har jobbat på restaurang och som lokalvårdare men jag saknade lastbilen. Den är en del av mitt liv.

Att Gholam i dag har jobb som lastbilsförare är till stor del tack vare sfx-utbildningen Svenska för lastbilsförare. Han och hans 15 kurskamrater blev den första kullen som 2008 fick chansen att utbilda sig till lastbilsförare med hjälp av projektmedel från Länsstyrelsen. Men berättelsen om hur Gholam hamnade bakom ratten började egentligen 40 år tidigare.

Han föddes 1968 i södra Iran som yngst av fem bröder. Pappan körde lastbil och på sommarloven brukade Gholam åka med på veckolånga körningar till den norra delen av landet.

När han blev äldre var det självklart att han skulle gå i sin fars fotspår. Så snart han hade åldern inne skaffade han lastbilskort och ett par år senare köpte han sin egen lastbil. I början körde Gholam inom Iran men snart blev han medlem i ett åkeri och började köra till utlandet. Han transporterade persiska mattor till Schweiz och Tyskland, pasta till Ryssland och Ukraina och personbilar till Afghanistan.

– Jag älskade att köra utomlands och se olika kulturer. Jag kände inte att jag jobbade när jag körde utomlands. Man stannade, pratade och träffade folk, säger Gholam.

Gholam har många historier från sina år på vägar i Europa och Asien. Han berättar om den gången han stötte på den ryska maffian på en parkeringsplats i Ryssland. De hotade honom med pistol och ville ha

pengar men Gholam låtsades att han inte förstod ryska och bjöd dem på middag i stället.

Och i talibanernas Afghanistan blev han stoppad av polisen som ifrågasatte hans renrakade ansikte. Nästa gång jag kommer har jag skägg, bedyrade Gholam, samtidigt som han lovade sig själv att aldrig återvända.

Men trots att han älskade sitt jobb hade det sina baksidor att vara lastbilschaufför i Iran. Lönen var svår att överleva på och Gholam säger också att det inte var ett respekterat yrke.

– Det var svårt att gifta sig till exempel. De säger att du är borta mycket, att det kommer att bli problem.

Liksom många andra iranier led han också under den auktoritära regimen. Under kriget mellan Irak och Iran satte säkerhetspolisen i system att gripa lastbilsförare och konfiskera deras bilar för att pressa dem att ta värvning. Gholams äldre bror var en av dem som på så sätt tvingades ut i kriget där han sedan dog.

– Regeringen trycker hela tiden på folket, jag kunde inte leva så. Det är svårt att tänka på, säger han om varför han till slut valde att lämna sitt hemland.

Via en sejour i London, där Gholam jobbade som pizzabud, hamnade han runt millennieskiftet i Sverige, ett land som han hade besökt tidigare för att hälsa på sin äldre bror. Han sökte uppehållstillstånd och fick 2002 tillstånd att stanna.

Ute på Schenkers parkering låser Gholam upp dörrarna på bil nummer 1345. Han startar motorn och backar intill det tomma släp som han ska ta med sig till däcktillverkaren Nokian Tyres lager i Rosersberg. När släpet är påkopplat rullar vi ut genom grinden. Gholam pekar på en man som är på väg in.

– Den mannen som kommer där är pensionär men

han kör fortfarande ibland. Han brukar åka tillsammans med sin fru.

De närmsta åren räknar Schenker med att många av de anställda går i pension och i takt med att ungdomskullarna minskar blir det allt svårare att nyrekrytera. Därför arbetar man aktivt med att locka nya grupper till yrket, främst tjejer och invandrare.

Bosse Holmqvist, utbildningsledare på Schenker, säger att tre av fem nyanställda har invandrarbakgrund och de utrikesfödda utgör i dag närmare en fjärdedel av personalstyrkan.

– Vi har folk från hela världen: Sydamerika, Afrika, Kina. Vi är en öppen bransch där man kan trivas oavsett varifrån man kommer och för att klara våra behov måste vi nog få en större invandring i framtiden.

Men för att få jobb som lastbilsförare krävs goda språkkunskaper. Alla fraktsedlar är på svenska, säkerhetsföreskrifterna för farligt gods likaså. Förarna har också mycket kundkontakt och måste kunna kommunicera bra. Dessutom krävs att de som kommer från länder utanför EU skaffar svenskt lastbilskörkort innan de kan jobba i Sverige.

Redan när Gholam kom till Sverige var hans målsättning att så snart som möjligt få jobb som lastbilsförare.

– Jag älskar det här, jag växte ju upp i branschen, säger han.

Vi kör längs Akallalänken och Gholam avbryter sig själv och pekar mot ett trevåningshus i vitt tegel.

– Där bor jag, högst upp till höger. Jag köpte lägenheten i augusti. Det tar bara fyra minuter att köra till jobbet.

Sen fortsätter han att berätta om den första tiden efter uppehållstillståndet. Efter några månader på Svenska för invandrare (sfi) fick han jobb som städare på stadsbussarna i Malmö. Han fick visserligen möjlighet att köra buss men bara inne i garaget eftersom han saknade D-körkort. Bussförare var inte heller ett yrke som intresserade honom.

– Nej, för när jag kör buss är det passagerarna som bestämmer. I lastbil är det jag.

Han provade också på jobb i restaurangbranschen innan han 2005 flyttade till Umeå. En god vän hade berättat att människorna i norr var vänliga. Gholam tog anställning som lokalvårdare men fortsatte att höra sig för om lastbilsutbildningar.

– Jag frågade min handläggare på Arbetsförmedlingen men han sa att de inte hade något att erbjuda. Han rekommenderade mig att flytta till Stockholm eftersom det fanns fler möjligheter där.

Lockad av utsikten att åter få köra lastbil flyttade Gholam vidare till Stockholm där hans bror bodde med sin familj. Men inte heller där kunde Arbetsförmedlingen erbjuda honom lastbilsutbildning eftersom hans svenskakunskaper inte räckte till. För att bli bättre på språket började han läsa Svenska som andraspråk.

– Men en dag såg min bror en annons om Svenska för lastbilsförare och ringde mig, berättar Gholam, samtidigt som vi kommer fram till industriområdet i Rosersberg där Gholam ska hämta en last med däck på Nokian Tyres.

Utefter däckfabrikantens lagerbyggnad på tusentals kvadratmeter finns ett dussin lastkajer där last-

bilarna gör till.

Gholam öppnar sidofönstret och ropar till en man på marken.

- Thomas! Kan jag ta åttan eller?
- Nej, du måste byta plats.

I stället för att backa intill kaj nummer åtta som är ledig får Gholam flytta på det släp som står vid nian vilket kräver en lång rad manövrar. Han kopplar av sitt eget släp på parkeringsplatsen, kopplar på släpet som står vid lastkajen och parkerar det en bit bort, kopplar på sitt eget släp igen och kör fram det till kajen.

Det krävs några försök innan han får släpet i position och han berättar att det var först för ett och ett halvt år sedan som han lärde sig att köra med tungt släp. Till slut är han nöjd.

– Nu! Det tar tid, skrattar Gholam och låtsas torka svetten ur pannan.

Sen går vi in på godsexpeditionen och slår oss ner vid ett fikabord. Medan vi väntar på att däcken ska sorteras på pallar och lastas registrerar Gholam en bunt med fraktsedlar i handdatorn. Han påpekar än en gång hur bra han trivs med sitt jobb och hur glad han är att få jobba som lastbilsförare.

– Jag tror att körningen till Rosersberg är den bästa jag har. Den är lätt, ingen stress.

En tjej som jobbar på godsexpeditionen kommer in i rummet.

– Och så är det trevliga människor, säger Gholam med lite högre röst och ler mot henne.

Jag frågar hur det är att köra lastbil i Sverige jämfört med i Iran.

– Det är stor skillnad. Där har förarna inte utbildning, direkt efter skolan köper de bil och börjar köra.

Jag körde farligt gods utan utbildning och det är inte bra.

I dag har Gholam behörighet för farligt gods vilket han fick när han läste Svenska för lastbilsförare. Han minns fortfarande den sommandag 2008 då hans bror ringde och berättade om den alldeles nystartade utbildning. Han letar efter orden.

– Det kändes skönt, det kändes jättebra. Jag tänkte alltid att jag skulle köra lastbil igen och jag var förberedd.

Initiativtagare till kursen är Björn Hjukström, biträdande rektor på Sfi Söderort. Han berättar hur han fick idén.

– För några år sedan talades det mycket om sfx-utbildningar för akademiker men det finns ju en massa invandrare som har erfarenhet inom andra kvalificerade, icke-akademiska yrken, säger han.

Björn Hjukström föreslog att man skulle satsa på Svenska för lastbilsförare, en bransch där han visste att jobb möjligheterna var goda.

Kursen startades upp med hjälp av projektmedel från Länsstyrelsen och nu är den en del av den ordinarie verksamheten på Sfi Söderort.

På Svenska för lastbilsförare kombineras språkundervisningen med kurser från gymnasiets fordonsprogram som eleverna läser in på endast 22 veckor.

– Det är nästan dubbel studietakt. Eleverna klarar det tack vare god förståelse, jättemycket språkligt stöd och lärarledd undervisning 30 timmar i veckan, säger Björn Hjukström.

Urvalsprocessen är noggrann. För att bli antagen krävs grundläggande svenskakunskaper, yrkeserfaren-

het som lastbilsförare och svenskt B-körkort. Innan de får börja testas de sökande genom muntliga och skriftliga språkprov samt en testkörning tillsammans med en trafiklärare.

Utbildningen är förlagd till Stockholms transport- och fordonstekniska gymnasium i Skärholmen dit sfilärarna åker för att undervisa. Språkundervisningen bygger nästan uteslutande på de texter som används på yrkeslektionerna.

– Det är en tjock pärm full med svår svenska men när du läser om verkligheten i stället för om fiktiva saker lär du dig språket snabbare, säger Björn Hjukström.

När eleverna har fått godkänt på kursen gör de teori- och körprov för C-körkort hos Trafikverket. Den som även vill ha behörighet för tunga släp får själv bekosta E-körkortet, vilket bland annat Gholam valde att göra.

Ett år efter att den första kullen hade fått sina diplom hade 60 procent av dem jobb som lastbilschaufför. Björn är nöjd med resultatet.

– Det var just när konjunkturen hade brakat ihop så det tycker jag är ett bra resultat.

Även Arbetsförmedlingen och vuxenutbildningen anordnar lastbilsutbildningar men där är språkkraven högre. Björn Hjukström berättar om en förare som inte blev antagen till Arbetsförmedlingens kurs eftersom hans svenskakunskaper var för dåliga men som i stället fick chans att läsa Svenska för lastbilsförare.

– Han klarade utbildningen galant och kör nu långtradare mellan Stockholm och Göteborg. Många av de här killarna är inga plugghästar och skulle kanske inte klara att först läsa Svenska som andraspråk på Komvux innan de får börja en yrkesutbildning.

På Nokian Tyres i Rosersberg är släpet nu lastat och Gholam går ut till bilen för att göra om flyttmanövern med de bägge släpen. Sen vänder vi tillbaka mot Schenkers terminal i Spånga. Klockan är halv fem och trafiken tätnar på Akallälänken. Gholam lägger sig i vänsterfilen för att undvika att fastna bakom de bilister som ska svänga västerut mot Järfälla.

När vi kör förbi hans lägenhet berättar Gholam att hans bror jobbar som hantverkare. När han i höstas renoverade köket i den nyinköpta lägenheten var brodern till stor hjälp. Men liksom Gholam har han chaufförsyrket i blodet.

– Han vill fortfarande helst köra lastbil. Jag pratade med Björn som är biträdande rektor på skolan och han sa att han är välkommen att söka.

Till hösten kommer brodern troligen att delta i den femte omgången av Svenska för lastbilsförare.

Utbildningen avslutas med två veckors praktik som Gholam gjorde på Schenker. En månad efter praktiken annonserade företaget efter 15 förare med CE-körkort. Bosse Holmqvist hade sett Gholams potential och bad honom att skicka in sitt cv.

Det har snart gått ett och ett halvt år sedan Gholam fick fast anställning och nu tänker han inte flytta mer – han säger att den nyinköpta bostaden bara fem minuters körväg från lastbilsterminalen är ett bevis för det.

– Det hade varit bra om de hade haft den kursen 2002 när jag kom. Jag slutade köra lastbil 1998 och jag saknade det hela tiden. Men jag kämpade mycket och jag är stolt över mig själv, säger Gholam.

9

”

**Det är just
HOPP** alla har med
**sig när man kommer
till ett NYTT LAND.
Frågan är var
hoppet tar vägen när
man bott här
i tio år och
fortfarande inte kan
FÖRSÖRJA sig själv.**

Maryam Osman
konsult och företagare, Umeå

Det är klart att jag måste kämpa mer än Linda Svensson för att klara mig. Men jag är Maryam Osman och jag vägrar ändra mig för att passa in. Jag har uppfostrat åtta barn, i perioder helt ensam. Jag har lärt mig svenska och skaffat ett nytt yrke. Jag vet att jag kan bidra med min erfarenhet och kunskap och vara en del av samhället.

Maryam har skjutit upp solglasögonen på hjässan över sin aprikosfärgade hijab och beställer en kopp te på lätt Umeådialekt. Vi träffas på Hawo Tako i Tensta, ”Internet-café och lite mer” som det står på skylten utanför. Namnet kommer från en kvinnlig hjälte som deltog i Somalias självständighetskamp mot Italien under 1940-talet.

– Det var inte bara män som dog för självständigheten, säger Maryam. Hawo Tako fick en staty i Mogadishu, den enda kvinna i Somalia som fått den äran, vad jag vet.

I lokalen finns övervägande män, på en stor tv-skärm visas sport på hög volym och det är fullsatt framför datorerna i ena hörnrummet. Vi köper med oss några *bagia*, ett slags falafel, och går in i lokalen där

Maryam just föreläst för fem engagerade somaliska kvinnor som planerar att starta företag. Korridoren är full av kartonger och byggmaterial. Det som tidigare var Tenstas vårdcentral ska bli ett litet köpcentrum med butiker som mest ska drivas av kvinnor.

Maryam arbetar som konsult och är delägare i företaget Multiling i Umeå. I projektet RAJO som ingår i verksamheten får somalier hjälp och rådgivning när de ska starta företag i Sverige eller sitt ursprungliga hemland. RAJO betyder hopp på somaliska.

– För det är just hopp alla har med sig när man kommer till ett nytt land med oändliga möjligheter framför sig. Men frågan är var hoppet tar vägen när man bott här i tio år och fortfarande inte kan försörja sig själv, säger Maryam.

Somalier är kända för sitt företagande i flera länder förutom i Sverige. Drivna entreprenörer finns i afrikanska länder och i exempelvis USA och Storbritannien. Maryam menar att det beror på den svenska byråkratin och det krångliga regelverket. Svårigheten att låna pengar utan säkerhet är en annan anledning. Dessutom krävs ofta utbildning för att kunna driva en konkurrenskraftig affärsverksamhet.

I Sverige är somalier den invandrargrupp som växer snabbast och har sämst fotfäste på arbetsmarknaden, enligt Benny Carlsson (Lyckad invandring, FORES 2010). Han har gjort en jämförelse mellan hur det gått för nyanlända somalier i Sverige och i Minnesota i USA.

I Minnesota hade somalierna sysselsättningsnivåer på 55–60 procent år 2007 – jämfört med 29 procent i Sverige. Till skillnad från i Sverige driver många av

somalierna i Minnesota egna företag. I sin artikel diskuterar Carlsson flera tänkbara hypoteser, bland annat att trösklarna till arbetsmarknaden är lägre i USA och att det finns flera enkla och lågavlönade servicejobb.

Han understryker också att somalierna i Minneapolis i hög grad organiserat sig som en etnisk gemenskap. I Sverige, menar han, ses etniska gemenskaper närmast som hotfulla utmanare till stat och kommun. En annan möjlig förklaring är att det är den svenska ankomstmiljön som ger problem, enligt Carlsson. Sverige är ett generöst land när det gäller stöd och bidrag, vilket kan bli en missriktad välvilja.

Maryam Osman instämmer, det kan bli för tryggt i Sverige. Hon berättar att somalier i England ofta refererar till sina landsmän i Sverige som några som sitter på ”sjukhemmet”. De inlindas i sociala system och uppmuntras aldrig till att ta egna initiativ.

– Man vågar inte riskera sin trygga försörjning, för vem ska försörja mig sedan om mitt företag går dåligt?

Den somaliska gruppen är annars ett bra exempel på globalisering och rörlighet, menar Maryam. Kriget har lett till att ett stort antal somalier lever i exil. De nyanlända i Sverige har nätverk över hela världen, en handelspotential som Sverige borde dra mer nytta av. Men först måste gruppen hitta sin plats i det svenska samhället.

När jag träffar Maryam några veckor senare ska vi äta lunch på Blue Moon restaurant i Rinkeby. På vägen dit pekar hon ut flera källarlokalerna med ensamföretagare, ofta kvinnor, som säljer kläder, smink eller matvaror. Politikerna säger ofta att Rinkeby blomstrar men ingen vill se verkligheten, menar Maryam.

De här företagen är sällan lönsamma och hyrorna

är skyhöga för lokaler som inte är anpassade till näringsverksamhet. Ägarna har sällan identifierat någon målgrupp eller ställt frågan: Varför ska kunden köpa det här av mig i stället för av mina många konkurrenter? Det finns nästan aldrig medel över till marknadsföring.

– Till slut kanske det bara är vänner och släktingar som kommer och handlar och du måste ta pengar till hyran ur egen ficka för att det ska gå ihop, säger Maryam när vi stiger in på Blue Moon.

Maryam känner ägaren, som rekommenderar den somaliska lammgrytan och i förbifarten vänder sig till mig:

– Var inte du här igår?

Maryam ser min förvirrade uppsyn och skrattar:

– Vi har tydligen lika svårt att skilja på er svenskar som ni har svårt att skilja på oss somalier.

Vi sätter oss i ett av de inre rummen där Maryam ibland har informella arbetsmöten. Som konsult är hon ofta i Stockholm, både när hon håller i utbildningar och föreläser.

För att företagande inte ska bli en fattigdomsfälla för invandrarkvinnor krävs mer långsiktiga åtgärder och uppsökande verksamhet, enligt Maryam. Hon berättar om Entrepreneur Stockholm, en satsning på företagande av bland andra Länsstyrelsen, ALMI Företagspartner och Innovationsbron.

I projektet ”Kvinnors företagande stärker Sverige” var Maryam anlitad för att arbeta med kvinnor med invandrarbakgrund i områdena Rinkeby, Tensta och Kista. Trots att kursen innehöll gratis rådgivning och utbildning fick man först inte in en enda anmälan. Maryam utnyttjade då sitt stora nätverk i området och

gick helt enkelt runt och knackade dörr. Det visade sig då att det fanns många intresserade kvinnor men att de aldrig nåtts av informationen om kursen eftersom man använt fel kanaler.

När kursen sedan satte igång försökte man anpassa sig så mycket efter deltagarna som det gick. Utbildningen hölls med flexibla tider och man ordnade med barnpassning i lokalen bredvid.

– Kvinnorna vill känna sig sedda och viktiga av någon som förstår deras situation, menar Maryam. Jag har jobbat länge med detta och ser effekten – kvinnor blir stärkta i sin roll som företagare. Alla har en enorm vilja och drivkraft men de behöver mer kunskaper om hur de ska få sina företag att gå med vinst.

Men det finns varken intresse eller genuint engagemang från politiker och tjänstemän i förortsområdena, menar Maryam. Det kan finnas flera bra projekt och rådgivningsverksamhet men de samverkar inte och de kvinnor som behöver hjälpen som mest hittar sällan dit.

– Jag tror att man måste anställa personer som bor i området och som kan söka upp kvinnorna. Man måste också satsa på mer långsiktiga åtgärder och kanske erbjuda bättre lokaler i små köpcenter.

Maryam, som kom till Sverige för drygt 18 år sedan, använder ofta sin egen resa in i det svenska samhället i sina föreläsningar.

– Från början tänkte jag hela tiden på att jag inte passade in och att jag hade mycket emot mig: min hudfärg, att jag var mamma till åtta barn när alla andra har 2,5 och inte minst att jag bär hijab.

– Men hur definierar man egentligen att passa in?

Sitter det i mina kläder eller i mitt utseende? Nu har jag mer självkännet och vet vad jag kan och vad jag vill.

Men hon vet också att många vill sätta henne i ”stackars-buren”, som hon uttrycker det. Hon beskriver det som en subtil känsla:

– Ingen säger det rent ut, men de signalerar att de tror att jag är inkompetent.

Många blir förvånade när hon berättar om sin bakgrund i Mogadishu som tjänsteman på Tullverket. ”Jaså, hade du ett jobb”, säger de liksom misstroget när Maryam berättar att hon åkte hemifrån vid åtta och kom hem vid femtiden. ”Och vad tyckte din man om att du arbetade?”

Somaliska kvinnor hon möter säger ofta: hur jag än kämpar kommer majoritetssamhället alltid att ha den bilden av mig, jag kan lika bra ge upp. Maryam är medveten om att det beror på okunskap och rädsla och försöker i stället få igång diskussioner med så många som möjligt.

Ibland ställer hon människor hon just träffat mot väggen och frågar vilket förstahandsintryck de fått av henne.

Hon berättar om projektet ”Låna en fördom – och bli kvitt den” som hon medverkade i ett antal gånger på ett av biblioteken i Umeå. Här hade man samlat ett typgalleri av personer som skulle kunna tänkas stöta på fördomar i samhället: den muslimska kvinnan, en homosexuell man, en transvestit och en polis. Varje person var en levande bok som man kunde låna i 20 minuter.

– Och jag var den mest utlånade kvinnan, skrattar Maryam.

De flesta frågorna handlade om hennes klädsel. ”Varför har du slöja, är det din man som tvingar dig?” ”Hur är det hemma hos dig, bestämmer bara din man?”

Hon minns särskilt en låntagare, en äldre kvinna som ställde aggressiva frågor och var oerhört irriterad på en muslimsk granne som aldrig städade efter sig i tvättstugan. ”Så gör man inte i Sverige” upplyste hon även Maryam om, för säkerhets skull. Efter en stund kunde de komma överens om att kvinnan i tvättstugan inte kan representera alla muslimer i Sverige.

– Det slutade med att hon sa att det var bra att hon träffat mig och jag tror att hon upptäckte att det fanns en riktig person bakom min sjal. För mig är det viktigt att ta alla möjligheter att skapa dialoger som minskar fördomarna.

Maryam är tacksam för att hon kom till en liten ort, Nordmaling, den första tiden i Sverige. Det bodde få somalier i området och hon var tvungen att prata svenska.

– Jag vände och vred på vartenda ord, att lära mig det nya språket var självklart, säger Maryam, som hade en mamma som var analfabet.

Som så många andra drömde hon om att återvända hem men tänkte ändå att hon skulle utnyttja tiden hon hade i Sverige och lära sig så mycket som möjligt om det nya landet. Kanske skulle hon kunna ha en användning för det i Somalia i framtiden. Men kriget fortsatte och barnen växte – och det blev ingen återvändo.

Maryams första tanke var att arbeta med sitt yrke som tulltjänsteman men hennes syokonsulent hävdade att det inte ens var värt ett försök. Det ledde till att Maryam istället började arbeta som modersmåls lärare

och tolkade på bland annat skolor, vårdcentraler och sjukhus.

Trots de åtta barnen säger Maryam att hon arbetat tre gånger så mycket som en Svenssonmamma. Hon har inte velat fastna i rollen som hemmafru utan även känna sig behövd ute i samhället.

– Som förälder ville jag vara en förebild för mina barn och kunna resonera och diskutera med dem. Om jag inte kan språket är det lätt att hamna utanför och inte förstå vad som händer i samhället.

Under sin tid som modersmållärare arbetade hon på en av sönerns skola under FN-dagen. Maryam stod framme på aulans scen tillsammans med alla andra lärare och översatte talen till somali. Efteråt kom sonen fram och berättade hur stolt han var över sin mamma.

– Det var en bekräftelse på att jag valt rätt!

Det var slumpen som avgjorde att det blev just Sverige som Maryam och hennes familj kom till, det hade också kunnat bli Kanada eller USA. När diktatorn Siad Barre störtades 1991 kollapsade hela Mogadishu och familjen tvingades fly.

De hade väntat in i det längsta men nu gick det inte längre att vara kvar. Inget av värde kunde tas med och familjen splittrades under flykten. Barnen lämnade landet tillsammans med en släkting innan Maryam och hennes man kunde komma ut. Via Finland kom Maryam slutligen till Sverige och kunde återse sina barn. Här hade de tagits omhand av en morbror som bodde i Sverige sedan tidigare. Det tog ytterligare ett helt år av spänd väntan och oro innan hon visste var hennes man befann sig.

– Till slut kunde vi kontakta varandra, det var en

hemsk tid men det viktigaste var att vi alla var välbehållna. Jag försöker fortfarande radera den här perioden i mitt liv, säger hon nästan vädjande, men fortsätter att berätta.

Först två år senare, 1994, kunde Maryams man komma till Sverige på familjeanknytning. Men Maryam har många släktingar som 20 år senare fortfarande inte hittat alla sina anhöriga. Hon berättar om sin kvinnliga kusin, som nu lever i Göteborg. I tumultet då hennes familj flydde från Mogadishu kom de ifrån sin 17-årige son.

– Hon letar fortfarande efter honom och har inte tappat hoppet om att han lever, eftersom hon aldrig sett hans döda kropp. På näthinnan har hon bilden av en tonårig pojke trots att hennes son idag skulle vara 37 år.

Maryam tänker på sina släktingar dagligen och skickar pengar till Somalia varje månad. När hon inte haft pengar bidrar släktingar i England eller Kanada. Kriget pågår för fullt och de barn som blev kvar i landet då Maryams och hennes familj flydde är en förlorad generation.

– I Sverige har mina barn fått den trygghet, utbildning och sjukvård en förälder vill ge sina barn. Vi har alla dåligt samvete för att just vi klarade oss och kunde komma till ett tryggt och utvecklat land. Den enda trösten är att om jag varit i Somalia nu hade jag varken kunna hjälpa mina egna barn eller mina släktingar.

Maryam beskriver hur hon alltid brunnit för utvecklingsfrågor och att hjälpa människor att hitta sin plats i samhället. Bitarna föll på plats då hon gick en projektledarutbildning och gjorde sin

praktik. Hon kom då i kontakt med Fritz Sprung på organisationen Invandrarföretagande i Sverige (IFS), som såg henne som en resurs och projektanställde henne. Tillsammans startade de tre år senare företaget Multiling.

Maryams idé om RAJO kunde då bli verklighet med stöd från Migrationsverket och Tillväxtverket. Förutom att ge rådgivning till somalier som vill starta eget i Sverige ville hon också ge somalier en möjlighet att bygga upp ett företag i sitt gamla hemland.

– Det finns ett oerhört stort behov i Somalia. För min del handlar det om att hjälpa mina landsmän och skapa handelsförbindelser som kan ge ekonomisk tillväxt i båda länderna.

När det gäller den frivilliga återvandringen samarbetar Multiling med Migrationsverket. De införde 2007 ett återetableringsstöd som riktar sig till personer som vill återvändra självmant till ett land där det kan vara svårt att etablera sig på grund av den rådande situationen.

Arbetet kan tyckas stå i motsats till den integration som Maryam i övrigt strävar efter. Men hon ser det inte så.

– Det kan ta många år innan man hittat sin plats i det svenska samhället. Är det möjligt att resa tillbaka och testa sina kunskaper i Somalia är det ju bättre än att sitta här och bara vänta, menar hon.

Förhoppningen är att somalier i diasporan kan ta med kunskaper och kapital tillbaka, och bli brobyggare mellan Sverige och Somalia.

– Och ju mer integrerad jag är här i Sverige, desto mer kan jag bidra med när jag vill återuppbygga mitt hemland.

Multiling gjorde 2008 en förstudie med medel från Migrationsverket och EU och åkte till Puntland i Somalias nordöstra del. Även om kriget fortfarande pågår är det en något lugnare region där lokalbefolkningen har organiserat sig i ett självstyre med en egen regering. Representanter ur projektledningen besökte olika statliga organisationer och några privata företag. De fick även träffa Puntlands president. År 2010 reste också några av deltagarna i projektet RAJO till Puntland för att undersöka om deras affärsidé kunde leda till någon verksamhet.

– Några blev intresserade av att testa sina affärsidéer där och använda sina kunskaper som företagare. Andra vill vara kvar i Sverige och bli ett slags världsmedborgare och använda sina nätverk till handelsutbyte mellan länderna.

Som exempel tar Maryam en av deltagarna som fick kontakter med andra somaliska kvinnor i Puntland och planerar att starta ett företag med import/export inom livsmedelsbranschen. Men Maryam understryker att det behövs långsiktiga insatser för att deltagarna ska lyckas etablera konkurrenskraftiga företag. De måste exempelvis låna ett startkapital, vilket är svårt utan säkerhet.

Maryam talade om sina idéer kring återvandring på en konferens arrangerad av UNDP 2009. Tanken var att diskutera hur migration kan bidra till ökad utveckling – både i ursprungsländerna och i de länder där migranterna slår sig ned. Man fokuserade bland annat på vad som krävs för att vi ska kunna dra nytta av den potential som migrationen för med sig. Tobias Billström, som också deltog på konferensen, åkte sedan till Umeå för att se vilken modell Multiling använder.

– Tiden är inte riktigt mogen än, vi måste vänta tills situationen blivit lugnare i Somalia. Men jag skulle önska att vi är beredda den dag då kriget faktiskt tar slut och att det är svenska företag och inte ett antal tyska eller brittiska som hinner före och etablerar sig där.

Hösten 2011 startar nästa projekt, ”Kvinnsam”, ett koncept för socialt företagande i Umeå. Majoriteten av deltagarna är somaliska kvinnor, men även kvinnor med andra nationaliteter kommer att delta.

Kvinnsam är ett långsiktigt projekt, precis som Maryam eftersträvar, och löper under tre år. Alla deltagare får först en sex månaders preparandutbildning i språk, samhällsorientering, datakunskaper och grundläggande kunskaper i företagande. Tanken är att det sociala företaget ska kunna sälja tjänster till kommun och landsting, då deltagarna till exempel kan vikariera inom äldre- och barnomsorg. De kan också sälja städtjänster eller arbeta med catering åt privata företag. Mitt i bostadsområdet kan kvinnorna öppna ett café eller en butik som säljer hantverk eller livsmedel.

I det sociala företaget tas inte vinsten ut, utan återinvesteras och används exempelvis till att höja kompetensen hos deltagarna. Målet är att de kvinnor som har hållbara idéer kan gå vidare och starta vinstdrivande företag. Ett annat alternativ är att börja studera eller få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Projektet ska etableras i socialt utsatta områden i Umeå. Det finns en tendens att utanförskapet går i arv till nästa generation, menar Maryam. Då är det bra att barnen har en mamma som går till jobbet eller är engagerad i en verksamhet i deras närmiljö.

– Många ungdomar har stor respekt för sin mamma. Om hon har en affär i bostadsområdet skulle man aldrig komma på tanken att krossa fönsterrutorna där och förstöra för henne. Tvärtom vill man ställa upp för sin mamma och det kan få en lugnande effekt.

Att kvinnorna får en lön istället för socialbidrag gör givetvis också mycket för självkänslan, understryker Maryam.

– Det behövs massor av förebilder och om andra i bostadsområdet ser de nya företagen inspireras de kanske också att starta eget.

10

”

Jag vill att kvinnorna själva ska ta kommandot och inte bara låta slumpen styra. Mycket går att PÅVERKA och det viktigaste är att få ett ARBETE och egen EKONOMI.

Anahid Khachadorian,
projektledare, Järfälla

Solen skiner äntligen efter en lång vinter och Anahid Khachadorian som står och väntar under almarna i Kungsträdgården vill gärna sitta ute. Precis som alla svenskar har hon lärt sig att ta till vara varje solglimt.

Anahid kom hit från Syrien för åtta år sedan. När hon gick på sfi 2007 förvånades hon över det bristande jämställdhetsperspektivet i undervisningen.

– Eftersom jag länge har varit engagerad i kvinnofrågor så började jag undersöka om det inte gick att göra något åt saken.

Hon tog därför initiativ till en broschyr på arabiska som heter ”Välkommen”. Den delas ut på ambassaden i Damaskus till kvinnor från Syrien och Libanon som söker uppehållstillstånd i Sverige på grund av familjeanknytning. Även den libanesiska kvinnoorganisationen KAFA har fått exemplar att dela ut.

– Ser du var omslaget är ifrån? Det är körsbärsträden här i Kungsan, säger hon och pekar mot träden som blommar sin korta period just nu.

På kvinnojouren Stina i Järfälla, där Anahid arbetar ideellt, fick hon möjlighet att förverkliga idén om

broschyren. Här startade hon projektet ”Utbildning i samhällsinformation för invandrarkvinnor” med stöd från Ungdomsstyrelsen. Hittills har 400 häften av ”Välkommen” tryckts och delats ut.

Anahid, som precis har fyllt 40 år, kom till Stockholm 2003 från Syrien. Hon bodde i en mindre ort som heter Kamishli med några hundratusen invånare. Orsaken till att hon flyttade vill hon inte gå in på men att hon valde Sverige var naturligt eftersom hennes bror och syster redan bodde i Järfälla.

– Jag tyckte att Sverige verkade vara ett bra land att bo i, särskilt ur demografisk synpunkt. Ni har så många fler äldre och därför behövs ungdomar som jag här, säger hon med glimten i ögat.

Något annat som också lockade henne var att det fanns daghem och vårdhem för äldre.

– I Syrien är synen på äktenskapet annorlunda och mycket mer konservativ och kvinnorna förväntas ta hand om barn och gamla, konstaterar hon.

Samtidigt som Anahid pluggade på Komvux fick hon också praktik på Länsstyrelsen. Där deltog hon bland annat i förberedelserna av ett projekt kallat Salaam, med syfte att förebygga hedersrelaterat våld. Tanken var att diskutera olika värdekonflikter med nyanlända flyktingar. Det kunde handla om synen på barnuppfostran, barnaga och om att behandla pojkar och flickor annorlunda,

– När jag hörde om projektet insåg jag att det vore ännu bättre att informera kvinnor och män på arabiska om hur vi lever här redan innan de fattar beslut att byta land, säger Anahid. De personer som söker uppehållstillstånd på grund av anknytning får heller inte samma introduktion som exempelvis asylsökande.

För att kunna skriva sin broschyr tog hon hjälp av några kunniga kontakter, bland andra en syriansk vänninna på Kronofogdmyndigheten och en jurist som kunde bidra med fakta.

Några viktiga ämnen som behandlas i ”Välkommen” är jämställdhet, mänskliga rättigheter, barnuppfostran, utbildning och utlänningslagens två-årsregel.

– Jag tror att vilken människa som helst som är nyfiken på Sverige skulle ha nytta av att läsa den.

I textens inledning uppmanas kvinnor som vill bo i Sverige att tänka igenom vad de vill med sina liv. ”Kommer drömmen att förverkligas?” är en fråga som virvlar runt i huvudet på varje människa som har bestämt sig för att lämna sitt hemland för att utvandra till ett annat.”

– Jag vill att kvinnorna själva ska ta kommandot och bestämma sig för hur de vill leva och inte bara låta slumpen styra. Mycket går att påverka och det viktigaste är få ett arbete och egen ekonomi. Just det sista är nödvändigt för kvinnornas frihet.

Under rubriken ”Jämställdhet” beskrivs ett svenskt påhittat par, Birgitta och Sven, och hur de lever sitt vardagsliv: ”De turas om att hämta och lämna barnen på dagis. När de kommer hem på kvällen har Sven handlat och lagat mat eftersom Birgitta hämtade barnen. De turas om att handla och laga mat också. Birgitta tvättar och lagar allas kläder samt köper nya kläder till barnen medan Sven ibland tar dammsugaren och städar där hemma. Annars är det Sven som sköter om bilen medan Birgitta ordnar med blommorna på balkongen. Kvinnor och män arbetar lika mycket i Sverige fast kvinnor har en större del av obetalt arbete än

männen”.

När Anahid åkte ner för att lämna broschyren på ambassaden i Damaskus började några män att skratta åt kulturskillnaderna när de läst om den svenske mannen som hämtar på dagis och hjälper till i hemmet.

– ”Om vi flyttar till Sverige måste vi lära oss att laga mat då?”, skämtade de. Men jag tycker att det är lika bra att vara tydlig med vad som förväntas från början, säger Anahid.

Hon menar att kvinnor i Syrien lever mer begränsade liv som gifta än sina svenska medsyster och medger att om syrianska par ska leva mer jämställt i Sverige är det en förändring som måste få ta tid.

– Men jag tror att man kan ta små steg åt gången, som att mannen i familjen börjar ta hand om barnen lite mer och hjälper till med städningen. Min egen bror, som inte ens kunde laga kaffe när han bodde i Damaskus, har blivit mer jämställd här i Sverige. Han diskar och byter till och med blöjor på sin dotter.

– Bara han inte behöver göra det inför släktingar som är på besök, lägger Anahid till och skrattar.

Det sker en utveckling för varje generation och hon menar att även männen vinner på att bli mer jämställda. Anahid tar sin kusin, som fyller 33 år, som exempel.

– Han sa nyligen att han inte ville ha en kvinna som tar hand om honom som det förväntas av typiskt traditionella syrianska kvinnor när de gifter sig. Han vill ha en kvinna som delar hans liv och intressen.

I broschyren informeras också lite om olika sätt att bilda par i Sverige: ”De flesta av Birgittas och Svens vänner är gifta par men några är ogifta och bor ihop, en del skilda och en man är homosexuell och bor tillsammans med en annan man. I Sverige är det vanligt

att bo ihop utan att vara gift.”

Själv är Anahid just nu singel och trivs mycket bra med det.

– Jag har varit kär några gånger men det har inte blivit något längre, säger hon och tar en klunk svart kaffe.

Hon kommer plötsligt på att hon faktiskt varit förlovad.

– Men det var inget spännande utan mest för mammas skull eftersom hon tjatade. Jag tänkte okej det är en bra man så varför inte prova men jag insåg snabbt att jag inte hade tillräckligt starka känslor så jag bröt upp. Men mamma tog det bra, hon sa ”det är ditt liv.”

Anahid trivs trots vårt kalla klimat bra i Sverige och bor numera i en trea i Järfälla. Den skaffade hon när hon började tjäna egna pengar genom att jobba på ett kafé. För några år sedan flyttade Anahids mamma också in i lägenheten.

– Det enda problemet är att arabiska tv-program står på hela tiden så jag hinner aldrig se några svenska program.

Mamma är 75 år och har varit änka sedan Anahids pappa dog för 25 år sedan. De nio syskonen har turats om att försörja och ta hand om henne sedan dess.

– Ibland går jag på teater och opera med väninnor och nu när jag är 40 sitter inte mamma och väntar längre. Vad jag gör vet inte hon men det har hon accepterat, säger Anahid och skrattar.

Hon tycker att det fungerar att bo ihop med sin mamma även om det inte är så vanligt här i Sverige, men hon är också glad att det finns vård att få när mamman blir äldre.

I ”Välkommen” beskrivs Sverige som landet där

det är mörkt en stor del av året och man därför lätt blir tungsint. Vilket nog gör en och annan avskräckt. Ett tips som ges är att man då passar på att läsa svensk litteratur för att lära sig mer om sitt nya land. Ibland längtar Anahid också tillbaka till värmen och dofterna i gamla stan i Damaskus.

– Jag saknar jasmindoften och den libanesiska sångerskan Fairuz som alltid spelas på radio på morgonen.

Anahid har arbetat deltid som projektledare för ”Utbildning i samhällsinformation för invandrarkvinnor”. Hon har nyligen börjat med studiecirklar i samhällsinformation för arabiska kvinnor vid Studieförbundet Vuxenskolan. Anahid säger att kvinnorna hon möter strävar efter att komma in i samhället och lära känna fler svenskar.

– Vad jag kan göra är att berätta vilka möjligheter som finns. Jag tror också att jag kan fungera som en förebild. Jag har ju lyckats och har ett arbete och behärskar språket även om jag inte varit här så länge.

Hon ler och säger att hon öppnade dörren för det mest laddade ämnet redan vid första kurstillfället: hedersvåld.

– Det är ett känsligt ämne att diskutera men jag och deltagarna kommer från samma kultur och för mig är det inte svårt att prata öppet om det här, säger Anahid och tillägger att hon har erfarenhet av förtryck och hedersrelaterat våld från sitt hemland.

Att diskutera barns rättigheter, uppfostran och jämställda relationer kan förebygga den sortens konflikter och våld, menar Anahid.

– I gruppen har vi pratat om vad deltagarna skulle göra om deras dotter kom hem och berättade att hon

hade haft sex med sin kille. De flesta sa att de skulle acceptera det som hänt men vara oroliga för att dottern blivit gravid. Bara en i gruppen sa att hon skulle förskjuta sin dotter men då blev de andra så upprörda att hon backade.

Men jämställdhet handlar inte bara om kvinnor och Anahid påpekar att man även måste arbeta med att förändra attityder hos unga killar och män. Hon har pratat med en manlig lärare på Vuxenskolan om att hålla informationen tillsammans inför en grupp med både män och kvinnor.

– Vi ska testa en gång och se hur det går. Om jag märker att kvinnorna inte är lika öppna och ställer lika många frågor så fortsätter vi i separata grupper.

Anahid vill fortsätta att arbeta med jämställdhet och kvinnofrågor. I Syrien arbetade hon som farmaceut men i Sverige har hon läst kurs i socialt arbete vid universitetet och har nu sökt in på en socionombildning. Samtidigt fortsätter hon att arbeta ideellt på kvinnojouren Stina i Järfälla.

Vad skulle hon själv ge för råd till de flyktingar som kommer hit?

– Att snabbt försöka lära sig språket och så kan jag förmedla några visdomsord som jag själv fick av en svensk kvinna när jag kom. Hon sa: ”Du har inget att förlora på att fråga, det värsta som kan hända är att du får ett nej.”

– Jag har det som ledstjärna i allt jag gör.